

GEÇERKEN

güzel bir iz bırakmak için

Ocak 2025 · Sayı: 52

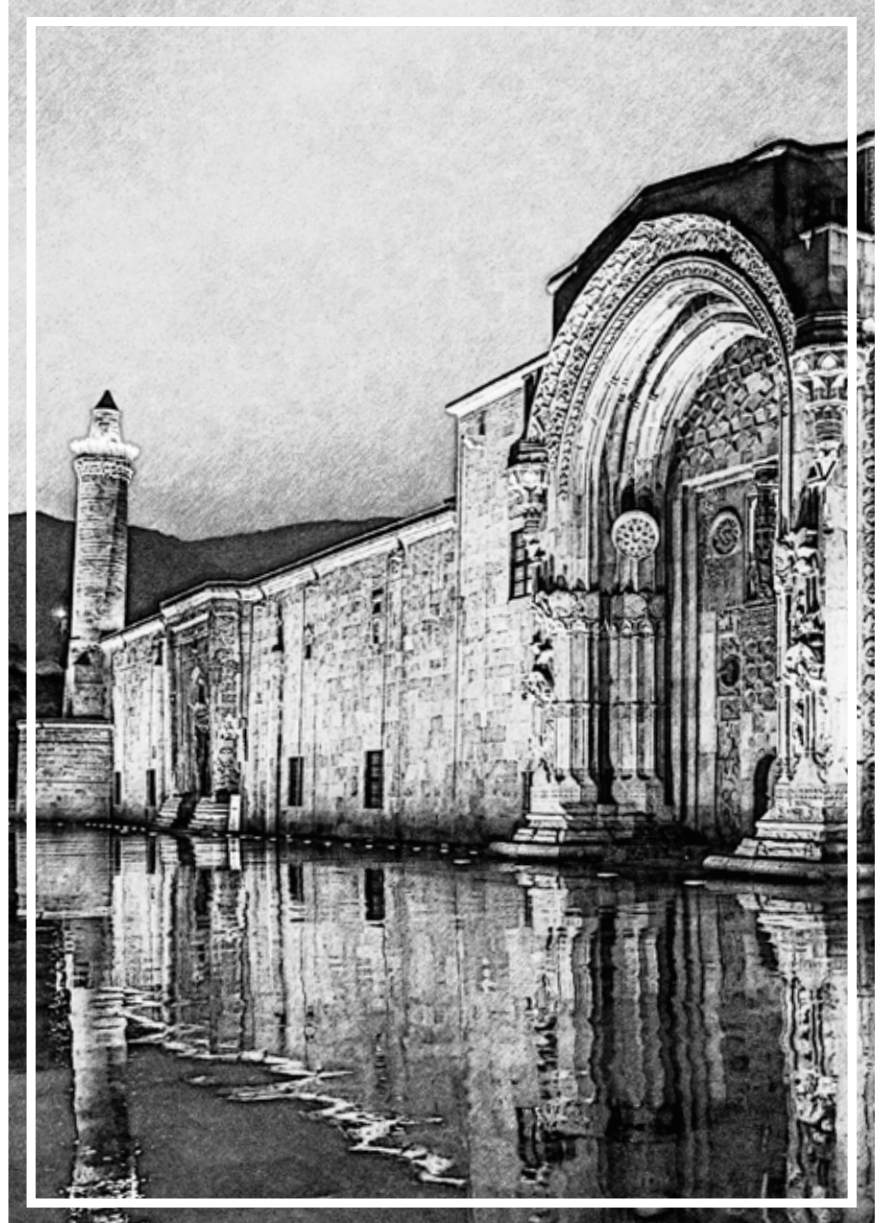

İNSAN KALBİNDE NE TAŞIYORSA
DÜNYAYA BAKINCA ONU GÖRÜR.

”

Divriği Ulu Cami ve Darüşşifası

Sekiz asır önce Mengücek Beyi Ahmet Şah tarafından Ahlatlı Hürrem Şah'a yaptırıldım. Kesme taşlarla örülüdür duvarlarım. Her biri farklı bir hakikate açılan, dantel gibi işlenmiş anıt kapılarım vardır. Batıdaki kapımda mayıstan eylüle kadar ikindi vaktine doğru beliren erkek gölgesi, önce Kur'an okur sonra namaza durur. Cümle kapımda temmuz ve ağustosta sabah yedide beliren kadın gölgesi namaza durur. Üzeri güllerle, lalelerle ve sarmaşıklarla bezeli olduğundan bir adı da cennet kapısıdır. En mütevazî kapım, şah kapısıdır. Asırlar önce Darüşşifa'ya açılan taç kapımdan giren yaralı ruhlar, ortadaki havuzda dönerek akıp giden suyun şırıltısıyla ve taş duvarları delip geçen Kur'an sesiyle şifa buldular. Alnıma nakşedilmiş yirmi iki yıldız baktığında beni inşa ettirenlerin yirmi ikinci kuşaktan Hz. Peygamber'in torunları olduğunu öğreneceksin.

Geçerken

Ocak 2025 - Sayı: 52
ISSN: 2717-9990

Diyanet İşleri Başkanlığı Adına

Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Cafer Tayyar Doymaz

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Dr. Lamia Levent Abul

Mali İşler ve Dağıtım Sorumlusu
Zeynel Abidin Akduman

Editör
Emin Gürdamur

Yayın Koordinatörleri
Selma Maşlak
Sümeyye Özgen
Zeynep Onar

Sosyal Medya
Asuman Aydın

Arşiv
Ali Duran Demircioğlu

Dijital Medya ve Arşiv
Şahin Bodur
Ömer Güçlü

Grafik Tasarım
Epa-Mat Basım Yayın Prom. San. Tic. Ltd. Şti

Kapak Resmi
Halime Karataş

Kapak Sözü
Johann Wolfgang von Goethe

İletişim
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Blv.
No: 147/A 06800 Çankaya/Ankara
Tel: 0312 295 86 61 - 62
Faks: 0312 295 61 92

Yazı, görüş ve önerileriniz için:
gecerkendergi@gmail.com

Abone İşlemleri
Tel: 0312 295 71 96 – 97
0312 295 72 05 – 06
Faks: 0312 285 18 54
e-mail: dosim@diyanet.gov.tr
dosabone@diyanet.gov.tr

Online Abonelik
dergiabone.diyanet.gov.tr
yayinsatis.diyanet.gov.tr

Hesap No
Döner Sermaye Daire Başkanlığı TC Ziraat Bankası,
Mustafa Kemal Mahallesi Şube IBAN:
TR61 0001 0024 8605 9943 0850 57

Yayın Türü
Aylık, Yaygın, Süreli Yayın,
Geçerken (Türkçe)

Basım Tarihi
09.01.2025

Baskı
İHLAS GAZETECİLİK A.Ş.
Merkez Mah. 29 Ekim Cad. İhlas Plaza No:11 A/41
Yenibosna Bahçelievler, İstanbul
TEL: 0 212 454 30 00

Yayımlanacak yazılarda düzeltme ve çıkartmalar yapılabilir. Yazıların bilimsel sorumluluğu yazarlarına aittir. Geçerken, Diyanet İşleri Başkanlığı yayın organıdır. Dergide yayımlanan yazı, konu, fotoğraf ve diğer görsellerin her hakkı saklıdır. İzinsiz, kaynak gösterilmeden hiçbir ortamda alıntı yapılamaz.

2 / MEHMET KURTOĞLU
ÜTOPYADAN DİSTOPYAYA TOPLUMUN İNŞASI

6 / ABDULBAKİ İŞCAN
GAŞSAL

9 / MUSTAFA KUTLU
AYAKÜSTÜ SORULAR

10 / TENHA
AYŞE ÜNÜVAR

13 / MEHMET AYCI
SEN OKU BEN DİNLEYEYİM

14 / İBRAHİM TÖKEL
BÜYÜK TARİH, KÜÇÜK TARİH

17 / KORAY ŞERBETÇİ
ÜÇ TAVSİYE

18 / NAİME ERKOVAN
RÜYA KAPILARI

20 / SÜMEYYE ÖZGEN
YİTİRİLMİŞ BİR CENNET ÜLKESİ, OBLMOVKA

24 / ZEYNEP ONAR
BİR GARİP KARKUT MASALI

26 / RUKİYE AYDOĞDU DEMİR
ZEBİDİ VE KAHİRE'NİN HADİS MECLİSLERİ

29 / BÜŞRA MELEK GEDİKOĞLU
BAŞKA SESLER: PARK NOHAE

30 / HACİRE BÜKÜM YILMAZ
BİR YAZI BİR ÇİZİ

31 / TUFAN GÜNDÜZ İLE SÖYLEŞİ
"AŞKA, SEVGİYE, GÜZELLİĞE, DAĞA,
TAŞA, YÖLA, AĞACA, BULUTA, YAĞMURA,
ATA, KOYUNA HATTA ÇEKİRGEYE VE
KARINCAYA BİLE TÜRKÜLER SÖYLEYEN
BİR MİLLET ROMANTİK DEĞİL DE NEDİR?"

34 / MUSTAFA SARI
GEMİ

36 / CANAN OLPAK KOÇ
SÖZ MEYDANINDA ŞİİR ATİ

38 / EMRE KOÇ
YUNUS KİYYA VURDU

40 / FATMA ASİYE ŞENAT
TEMİZLİK VAKTİ

42 / TUBA NUR UMUT
POST-TRUTH

44 / SUAVİ KEMAL YAZGIÇ
AYKUT ERTUĞRUL'U OKUMAK İÇİN 10 SEBEP

46 / MEHMET ÖNDER KARAKAŞ
BİRKAÇ FOTOĞRAFIN UZUN HİKÂYESİ:
"THE SALT OF THE EARTH"

48 / FATMA ÜNSAL
GEÇMİŞ ZAMANIN PEŞİNDE

R
E
L
İ
K
İ
N
İ
Ç
İ

ÜTOPYADAN DİSTOPYAYA TOPLUMUN İNŞASI

MEHMET KURCOĞLU

Kitab-ı Mukaddes'te kâhin anlatıları geniş yer tutar. Kutsal kitaplara da kehanet kitabı olarak bakılır. Bugün Amerika ve Batı dünyasında Kitab-ı Mukaddes kutsal bir metinden daha çok bir kehanet kitabı olarak okunmaktadır. Musa, İsa, Meriem ile ilgili birçok kehanet kitapları yazılmıştır. Tevrat ve İncil'in şifresi üzerine hâlen kafa yoran araştırmacılar vardır. Batı bu kâhin ve kehanet işini öylesine ileri götürmüştür ki bırakın peygamberleri ve kutsal kitapları, Shakespeare'in mezar taşına yazmış olduğu bir dörtlüğünden hareketle dahi geleceğe dair sayısız yorumlar yapmaktadır. Kendi kutsal kitabını kehanet kitabı diye okuyup yorumlayan Batılı yazarlar, bugünden daha çok geleceğe kafa yormuşlardır. Batı kanonunun öncüsü Shakespeare başta olmak üzere pek çok yazar kehanet ile ilgili oyunlar ve romanlar yazmışlardır. Bu bağlamda bazen Kitab-ı Mukaddes'ten ilhamla bazen mevcut durumdan kendilerine bir rol biçerek geleceği okumaya çalışmışlardır. İsa'nın yeniden dirilişini ve yeryüzü krallığını konu alan veya metaforik olarak bunlara vurgu yapan romanlar yazmışlardır. Batılı yazarlar geleceğin dünyasını hep bu yeryüzü krallığı çerçevesinde değerlendirmiş ve okumuşlardır.

Gerçekte ütöfik ve distöfik romanların ilham kaynağı Kitab-ı Mukaddes'tir. Zira İsa'nın yeryüzü krallığı Batı'nın yeryüzü diktatörlüğüdür. Bu yeryüzü krallığı, distöfik roman 1984'te dünyayı dizayn eden Büyük Kardeş'e, *Yeni Cesur Dünya*'da ise Dünya Devleti'ne tekabül eder.

Ütöfik veya distöfik eserlerin arka planında aynı zamanda güçlü bir Yahudi-Hristiyan kültürü yatmaktadır. V. yüzyılda Aziz Augustinus' Roma'nın Vizigotlar tarafından yağmalandığı ve imparatorun büyük bir şok yaşadığı dönemde kaleme aldığı *Tanrı Şehri*'nde, insan şehri ile Tanrı şehri savaşının kaçınılmaz olduğunu ve sonuçta zaferi Tanrı'nın kazandığını söyler. *Tanrı Şehri*'nde dünyevi zevklerin bir tarafa bırakılması ve Hristiyanlık kuralları telkin edilir.² 1984 veya *Cesur Yeni Dünya*'da da geriplanda Yahudi-Hristiyan inanç ve kültürü hâkimdir.

Gerçekte kutsal kitaplar insanın yeryüzüne sürgününü bir imtihan, felsefesini ise bir ceza olarak tanımlar. Kutsala göre Âdem cennetten yeryüzüne sürülmüştür. Gerçek yurdundan sürülen, dünya gurbetinde yaşayan insan gariplik duygusu taşımaktadır. Varoluş felsefesi insanın bu gariplik

duygusunu bir kısır döngü, bir cendere olarak açıklamaktadır. Zira bütün bunların merkezinde yer alan insan, iki şey arasında gidip gelmektedir. Birincisi ütopya "güzel yer" yani hayal yahut cennet, ikincisi ise Sartre'ın deyişiyile içinde bulunduğu absürt/saçma dünyadır. Ütopya insanın ilk geldiği yeri, cenneti işaret ederken; distopya insanın gideceği/varacağı yeri, kötüyü/hastalığı işaret eder. Kutsal anlatılarda insanın önünde iki dünya vardır; cennet yahut cehennem! Distopyada ise yalnızca kötü olan cehennem! Örneğin Thomas More'un *Ütopya*'sı ideal bir dünyayı anlatırken, George Orwell'in 1984'ü ve Aldous Huxley'in *Cesur Yeni Dünya*'sı kötü dünyayı anlatır.³ Ütopya insanın özlemini çektiği sıra, distopya içinde bulunduğu gurbettir. Ütopyada hayal edilen cenneti Tanrı yaratmıştır, distopyada ise bilim tanrıdır. Ütopyada Tanrı özne, insan nesnedir; distopyada insan özne, Tanrı nesnedir.

Bugünün insanı akılcılığı öne çıkardığı için duyguyu kaybetmiştir. Bu yüzden şiirin yerini psikoloji almıştır. Avrupa'da şiir dergilerinden ve kitaplarından daha çok psikolojik dergiler, kitaplar satılıyor. Romanın hâlen popülerliğini koruması hem psikolojiye

hem de kurguya dayanmasından dolayıdır. Akılcılığın tanrısallaştığı dünyada ütopya dan daha çok distopyaya ilgi görmektedir. Çünkü duygusuz ve salt akla dayanan bir dünyada insan trajik bir varlığa dönüşür. İnsan, madde ve ruh, akıl ve duygudur. Dünya dahi fizik ve metafizikten müteşekkildir. Akıl ve kalpten meydana gelen insan, kalbi yani gönlü ihmal ettiğinde tek kanatlı kuş gibi çırpınmaya mahkûmdur. Bugünün insanı ütopyanın cennetinden distopyanın cehennemine düşmüştür. Yeryüzünü Tanrısız inşa edeyim derken cehenneme çevirmiştir. Dostoyevski'nin dediği gibi Tanrısız bir dünya kaostur ve Tanrı'nın olmadığı bir dünyada her şey meşrudur. İşte bu meşruiyetten ilhamını alan modern dünya, artık ütopya görememekte, distopyanın kötülüğünde kıvranıp durmaktadır.

Aslında ütopya da distopya da edebiyat ve felsefe üzerinden insanın ve toplumun dünyadaki rolünü anlama çabasından doğmuştur. Ütopya, içinde bulunduğu dünyadan kaçan insanın sığınmak istediği ideal ülke, şehir veya adadır. Distopya ise insanın yaşadığı dünyayı değiştirmek, bu değişimin merkezine Tanrı'nın değil de insanın iradesini yerleştirme gayretidir. Bu yüzden ütopya umut, distopya kötümserliktir. George Orwell 1984'te totaliter bir devlette herkesin gözetim altında olduğu karanlık bir geleceği anlatır. 1984, yayımlandığı dönemde komünizm karşıtı bir propaganda kitabı olarak kaleme alınmıştır. Yeni bir sisteme karşı Winston Smith'in isyanını konu alır. Herkesin Büyük

Birader tarafından gözetlendiği bir dünyada farklı düşünmek, farklı davranmak suçtur. Herkes sisteme itaat etmek ve onu savunmak zorundadır. Aslında Büyük Birader sistemin kurucusudur. Her yerde insanları gözetleyen bir tele ekran vardır.⁴ Orwell bu eserinin adını “Avrupa’daki Son Adam” koymak istemiş ancak yayınevi kitabı 1984 adıyla yayımlamıştır. Yazarın “Avrupa’daki Son Adam” adını seçmesi oldukça anlamlıdır. Çünkü bu distopik romanın kahramanı Winston Smith başta olmak üzere insanlar düşünce ve duygularını kaybederek gerçekte var olup olmadığı belli olmayan Büyük Birader’e hizmet için yaşarlar. Diğer bir deyişle insan olmaktan çıkıp robot olurlar. Çünkü herkesin tek bir kişiye bağlı olduğu, o tek kişinin duygu ve düşüncesiyle hareket ettiği bir dünya, insanlık dünyası olamaz. Romanda sistem (Okyanusya) bir düşman (Avrasya) yaratır ve onun için nefret günü icat eder. Herkes o gün nefretini kusar. Sonra bu düşmanın (Avrasya) dost olduğu söylenir ve başka bir düşman (Doğuasya) yaratılır ve bu defa bütün nefret bu yeni düşman için gösterilir.

Şimdi 1984’ün yazıldığı 1947’den, yani II. Dünya Savaşı’ndan bugüne geldiğimizde, distopik olarak kaleme alınmış bir romanın 70 yıl sonrasını işaret etmesi oldukça anlamlıdır. Burada hem yazarın geleceği görmesi hem de bu denetimin insanın varoluşunu dönüştürmesi anlatılmaktadır. II. Dünya Savaşı sırasında özellikle Avrupa büyük yıkım yaşamış, ölüm ve intiharlar yükselişe geçmiştir. Birçok insan dünyanın anlamsız olduğu duyusuna kapılmıştır. Zaten varoluşçuluğun (egzistansiyalizm) bir felsefe ve sanat eserine dönüşmesinde II. Dünya Savaşı ve Avrupa insanın içinde

bulunduğu durum etkili olmuştur. En güzel varoluşçu roman ve hikâyeler bu dönemde yazılmıştır. Bu süreçte yani işlerin iyiye gitmediği bir dünyada yazar elbette içinde bulunduğu durumu anlatan romanlar yazacaktır. Bir taraftan Avrupa’nın içinde bulunduğu savaş, komünizm ve faşizmin yükselişi; diğer yandan insanın çaresizliği... Tabii 1984 distopik bir roman olarak Avrupa insanının içinde bulunduğu yıkım ve çaresizlikten daha çok o sırada ülkeleri tehdit eden komünizmin açmazları üzerinde durmuştur. Avrupa insanının çaresizliğini ve çıkmazını ise Sartre ve Albert Camus gibi varoluşçu yazarlar dile getirmiştir. Bu bağlamda Sartre ve Camus mevcut durumu, insanın içinde bulunduğu hâli işlerken; Orwell gelecekte insanı bekleyen tehlikeye dikkat çekmiştir. Ancak burada bir kurnazlık yaparak insanı bekleyen tehlikeyi diktatörlük/komünizm üzerinden okumuştur. Oysa bugün insanı bekleyen tehlike otuz yıl önce tarih sahnesinden silinen komünizm değil, kapitalizm ve onun daha 1940’larda tasarladığı dijital/sanal dünyadır.

Roman distopik olduğu için elbette iyi şeylerden bahsetmiyor, bir nevi insanı bekleyen karanlık geleceğe işaret ediyor. Ancak bu karanlık dünyanın sembolü ise gerçekte “tele-ekran”dır. Bu tele ekran sinema ile başlamış, televizyon ile devam etmiş bilgisayar ile zirveye ulaşmıştır. “Tele-ekran” bir metafordur. Orwell’in romanında herkesi gözetleyen otoriteyi sembolize ederken; bugün herkesi gözetleyen, kontrol eden, algı oluşturan, yönlendiren, tektipleştiren, gerçeklikten koparan bir aygıt dönüşmüştür. Hatta daha ileri giderek söyleyecek olursak sanal gerçeklik insanı kendine bağlayan bir tanrı olmuştur. Bu tanrı sanal bir cennette (metaverse)

yaşamaktadır. Trajik olan ise yazarın işaret ettiği bu kötümser dünyanın bugün inşa edilmiş olmasıdır.

Bir başka distopik roman *Cesur Yeni Dünya*’dır. *Cesur Yeni Dünya*’da maddi dünyanın mükemmelliğine karşın düşünce, kültür, sanat, evlilik vb. değerler, yani insanı insan yapan şeyler yer almaz. Bilim, tanrısal bir güçle her şeye hükmeder. Huxley de bu romanını 1932’de I. Dünya Savaşı’ndan sonra Amerika’nın hegemonyasının yeni hissedilmeye başladığı bir zamanda yayımlamıştır. Aslında Huxley burada geleceğin “Dünya Devleti” Amerika’sını görmüştür. Romanda anlatılan dünya devletidir. Şirket (Ford) tıpkı 1984 romanında tanımlanan totaliter devleti sembolize eder. Nasıl ki George Orwell Rusya’yı distopyasına dolaylı olarak konu etmişse, Huxley de Amerika’yı konu edinmiştir. İnsanların doğal yolla değil de Yahudi Ford’un fabrikasında tüplerde üretilmesi dikkat çekicidir. Bugün Amerika ve Avrupa’da tüp bankaları vardır ve burada tüp bebekler üretilmektedir. Huxley tüp bebeklerin meydana getireceği sorun üzerinde durmamıştır ancak bugün tüp bankalarından alınan spermlerle bebek yapan ailelerin çocuklarını birbiriyle evlenmek gibi korkunç bir tehlike beklemektedir. Huxley’in fabrika üzerinden kurguladığı şey gerçekte bilim ve teknolojinin gelecekteki hâkimiyetine işaret etmektedir. 1984’te “tele-ekran”, *Cesur Yeni Dünya*’da “fabrika” metafor olarak yer alır. Tele-ekran, sanal dünya; fabrika, teknolojidir. Bugün bu ikisi dünyaya hükmetmektedir.

Cesur Yeni Dünya’da herkesin kişiliğine göre bir işi, şartlandığı şeye özgü fikri vardır. Onun dışında herhangi bir fikri yoktur. Zaten olması da istenmez. Çünkü insan kendi işinin

dışında başka şeyler hakkında fikir sahibi olduğunda verimli olmaz. Verimli olmadığı zamanda Dünya Devleti'ne faydalı olamaz. Bu yüzden çocuklar çiçek ve kitap okumaktan nefret eder hâle getirilir, çünkü çiçeklerle bir ünsiyet kurduğunda doğaya bağımlı hâle gelebilir ve bu yüzden fabrikada verimli çalışamaz. Tarih, dinî kitaplar, felsefe yasaktır. Örneğin tarih öğretilmez çünkü geçmiş yok sayılmaktadır. Zira geçmişle bağ kuran geleceğini inşa edebilir. Oysa bu "Cesur Yeni Dünya" için tehlikeli bir durumdur. *Cesur Yeni Dünya*'da geçmiş değil gelecek tasarlanmıştır. Bu yüzden insanlar tarih okumayarak geçmiş, felsefe okumayarak sorgulamayı ve dini öğrenmeyerek inancı kaybederler. Çünkü bunlar insanın sorgulamasını sağlar. Dünya Devleti'nde yaşamak istemeyenler vahşi bölgede tel örgüler arasında yaşamak zorundadır. Bunlar Hristiyanlığa inanan kimselerdir. Ayrıca Dünya Devleti'nde modernizmi, onun dışındakiler vahşi dünyayı temsil etmektedir.

Dünya Devleti'nde yaşlanmak yoktur. Dikkat edilirse *Yeni Cesur Dünya*'da ileri sürülen düşünceler bugün birebir yaşanmaktadır. Bugünün insanı yaşlanmayı bir acizlik saymaktadır. Gençleşmek için makyaj malzemeleri büyük sektör, estetik ameliyatlar ise büyük bir yekün oluşturmaktadır. Örneğin insanlar geçmişten daha çok geleceğe yatırım yapmaya teşvik edilmekte, dijital mecrada kısa aforizmalar paylaşmakta ancak ciddi okumalar yapılmamaktadır. Çocukların yastıkları altına yerleştirilen ses cihazlarıyla bilinçaltıları kontrol edilirken bugün sanal dünya ile çocuklar kontrol altına alınmaktadır. Dünya Devleti dinsiz bir dünya inşa eder. Bugün sanal dünyadaki paylaşımlar bilgili bilgisiz bütün herkesi din ve Tanrı

konusunda kuşkuya düşürücü paylaşımlara yer vermektedir.

Sonuç olarak baktığımızda özellikle distopyalar Batı kaynaklı arka planında Kitab-ı Mukaddes ve Yahudi-Hristiyan kültüründen beslenmiştir. Modern hayat ve sanal dünya tıpkı ütopya ve distopyada olduğu gibi insanları gerçeklikten koparıp farklı bir dünyaya götürmektedir. Bu dünyada "herkes herkes içindir" fikri egemenmiş gibi görünse de bir despotizm/totalitarizm hâkimdir. Çünkü toplum kurgulanmıştır. Gerçekte herkes en üst iradeye, yani merkezde bulunana hizmet eder. İnsanın kendi iradesi yoktur. Ayrıca iradeleri/düşünceleri dumura uğratılmıştır. İradelerini ortaya koyduklarında cezalandırılırlar. Çünkü irade düşünmek demektir, düşünmek ise isyan etmek. Descartes'in "Düşünüyorum öyleyse varım." çıkarsamasına karşılık burada "Düşünüyorum öyle varım." fikri yaygındır. Bugün mateverse denilen sanal evrenin yahut sanal dünyanın 1984 veya *Cesur Yeni Dünya*'dan bir farkı yoktur. 1984 ve *Cesur Yeni Dünya*'nın idealize ettiği yalancı dünyada (mateverse) insanların önüne yalancı cennet konulmaktadır. 1984 ve *Cesur Yeni Dünya* ile insanlar hakikatin dışındaki bir hayale inandırıldıkları gibi bugün de mateverseye inandırılmaktadırlar. Mevcut sanal dünyada tek bir gerçek var o da gerçeklikten kopmadır. Dünya Devleti'ndeki çocukların doğadan uzaklaştırılıp fabrikaya kapatıldıkları gibi bugünün insanı da sokaktan, mahalleden, şehirlerden kopartılarak sanal dünyaya mahkûm edilmiştir. Batı, distopik romanlarla teorisini ortaya koyduğu geleceğin dünyasını bugün pratiğe dönüştürmenin zevkini yaşamaktadır. Zira distopik romanlar geleceğin tehlikesini göstermekten çok geleceği inşa için kaleme alınmıştır.

Kaynakça

1. 354'te Roma İmparatorluğu'nun Kuzeybatı Afrika eyaleti Tagaste'de doğmuştur. Pagan bir baba olan Patricius ve Hristiyan bir anne olan Monica'nın çocuğudur. Roma'nın çöküşü, Hristiyanlığın kabulünün yaygın olduğu dönemde yaşamıştır. Roma kültürüyle büyümüştür. Latince'den başka dil bilmemektedir. (Wikipedia)
2. *Cesur Yeni Dünya*'daki "Dünya Devleti"yle Aziz Augustinus'un "Tanrı Şehri" arasında bir bağ kurulabilir mi bilmiyorum ama ana fikir olarak aynı düşünce ve inancı ifade ettikleri söylenebilir. İnsani duygu ve düşüncelerden mahrum kalarak Tanrı Devleti'ni inşa eden Aziz Augustinus gibi Huxley de insani zevk ve düşüncelerden uzak Dünya Devleti inşa etmiştir. Huxley her ne kadar Hristiyanlığı vahşi gösterse de gerçekte Dünya Devleti'nde ortaya koyduğu insan modeli İsevi'dir. Augustinus, Orta Çağ insanını, Huxley modern çağ insanını anlatmıştır.
3. *Cesur Yeni Dünya*'nın orijinal adı *Brave New World*'dir. Gerçekte "brave" kelimesi "güzel" anlamına gelmektedir. Bu bağlamda romanın adının "Güzel Yeni Dünya" diye tercüme edilmesi gerekir. Ayrıca romanın adı Shakespeare'in *Fırtına* oyunundaki V. perdenin I. sahnesindeki Miranda'nın konuşmasından alınmıştır. İlginç olan Shakespeare'in *Fırtına* oyununun kahramanı Prospero, Napoli Kralı ve Prospero'nun hain kardeşi Antonio da dâhil olmak üzere bir gemi kazasından kurtulanlara işkence etmek için büyü yapar. Prospero görüleceği gibi bir kâhindir. Ayrıca Shakespeare'in bu oyunundan ilhamla 1956'da bilim kurgu klasik filmi *Yasak Gezen* çekilmiştir. Bilim kurgu, ütopyik ve distopik romanlar Batılı yazarların vazgeçemediği şeylerdir.
4. Dikkat edilirse bilgisayar 1945 yılında icat edilmiş, George Orwell 1984'ü 1947-48 yılları arasında yazmıştır. Bu demektir ki Orwell bilgisayardan haberdardır. Zira bu romanın arkasında CIA'nın parmağı vardır. (Frances Stonor Saunders, *Parayı Verdi Düdüğü Çaldı*, Doğan Yay., İstanbul: 2004.)

Etrafı huzur verici genişlikte ormanlık ve akıl almaz yükseklikte kayalık dağlarla çevrili bu eski köyde, sürekli artan bir mutluluğu yaşadığım yıkık dökük bu dağ evinde, pencerenin kenarında annemin yerini alırken, bahtıma olan biteni seyretmek düşmüştü. Üç ayrı silah-tan çıkan kurşunlarla babamı ve annemi vurduklarında gün ışığını yeni göstermişti ve yağmur şimdiye kadar görmediğim şiddetteydi. Kurt ulumaları, sislerin arasına gömülü tepeleri aşıp köye henüz ulaşmamışken, köpekler olanı biteni anlamak için sağa sola koşturmaya daha başlamamışken ben, sinsî bir çakal gibi habersizce beliren kan gözlüleri görmüştüm. Görmez olsaydım. Annemin billur sesinden işittiğim onlarca türkünün ve onlarca öykünün beşiği Toroslar, keşke yol vermeseydi de yakıcı bir azap, zor bir bedelle üzerimize çökmeseydi. Keşke bu yüce dağların kör ve sağır köyünde unutulup kalsaydık da iki kıymetlimi, iki varlık sebebimi kaybetmiş olmasaydım.

Bastığı yerde izi kalırmış babamın... Gaz lambasının gölgelerimizi irileştirip yüzlerimizi derinleştirdiği gecelerin her birinde annem, anlattığı huzurlu masalların en güzel yerine babamı da yerleştirir ve büyümüş göz bebeklerime bakarak böyle söylerdi.

Babamın heybetli bedenini en son kefeneye sarılmış hâlde görmüştüm. Annemin cesedini ise onu yıkayan kadın göstermişti. Köyün uzaklığına aldırmadan zaman zaman evimize gelirdi bu kadın, gençliğine benzettiği annemle sohbet etmeyi, onunla vakit geçirmeyi severdi.

Ben her şeyi ondan öğrendim. Annemi yıkayan kadından. Babamın askerliği sırasında kaçakçıların izini sürerken yaptıkları bir köy baskınında annemi gördüğünü, onu istemek için köye komutanla beraber birkaç kez gittiğini, sonunda sana verecek kızımız yok diye azarlandığını, bunun üzerine annemi kaçırdığını da ondan öğrendim. Babamı ve annemi vuran silahlı o üç adamın dayılarım olduğunu da o söyledi. Yedi yaşına henüz basmışken yetim ve öksüz kaldığımda beni yanına alan kadın, pamuk annem, bana herşeyi o öğretti.

Torosların yüksekliği seven bir köyünde doğdum ben. Ecelin kendini gösterdiği vakit ancak kapısı çalınan bir hanede çocukluğum geçti. Mecbur olmadıkça komşuların gelip gitmediği bir evde serpilip boy attım. Pamuk annem gassaldı benim, ölü yıkardı. Ben ölü yıkamasını ondan öğrendim. Onu da ben yıkadım. Bu sessiz ancak pıtraklı hayat, geleceği

tedirgince adımlayan bir genç kızı ölü yıkayıcısı olmaya zorlamadan önce, soğuk bedenlerin acı ve hüznü veren şiddetine beni şahit tutmuştu. Yetimler dünyanın derdini taşırlarmış omuzlarında. Öksüz bir geleceği adımlarken kendi kendime konuşmalarım bundanmış meğer. Herkese yetecek acım var, herkese yetecek korku bende, herkese yetecek söz dilimin ucunda hâlbuki.

Nereye uzansam benimle beraber soğuk bir rüzgâr eser, ne yana dönsem kaykılarak oturanlar anında kendilerine çekidüzen verir, işe yaramaz bir duygu ile mevtayı teneşirin üstüne bırakırcasına bakışlarını üzerime bırakırlar. Gün ışığının yıldızları gizlediği gibi korkularını gizleyemezler, yüzleri ele verir. Varını yoğunu kaybetmiş ancak bedbinliğe teslim olmamış bir kadının yürüyüşünü görürler bende. Her şeyi erteleyebilme kudretine sahip geçmişten bir görüntü, bir ses, sabun kokusuna karışmış kâfur kokusu ile onları teslim alır. Ağzı dualıdır diye beni yüceltmeye kendilerini mecbur hissederler. Her hanenin sahibinden neye karşılık geldiğini anlayamadığım hürmeti görürüm. Ve haksız bir korku her zaman onların diğer parçası olarak kendini belli eder.

**Bütün
yalnızlıklara
eş, telaşsız
bir yalnızlık
benimkisi.**

Oysa korkulacak, çekinilecek kadar kudretli değilim. Benden onlara yönelen mantıklı bir tehdit şimdiye kadar olmamıştır. Muhakkak ki iyiliğim dokunmuştur. Her evin bacasından tüten kederde izim, kazanlarında ısınan suda ateşim vardır. Çevre civar köyler de dâhil hemen hepsinin ocağından göçüp giden kadınlar, kız çocukları bana emanet bırakılmıştır. Onların bedenlerine en son ben dokunmuşumdur, yüzlerinde en son benim göz izim saklıdır.

Kaç insanı toprağa verirken gömdüm içime. Suretleri hâlâ gözümün önünde geziniyor. Evlerin üstünde ve evlerin üstüne sarkan ağaç dallarında geziniyor. Pencere kenarlarında, gündörmüş dağların sığınaklarında ve örenliğin çürümüş toprağında geziniyor. Akarsuların durgun yüzünden kayarak ve yönlerini geride bıraktıklarına çevirerek, köyün insana bir türlü alışmamış unutkan meydanında geziniyor. Ve ruhunu şimdilik yitirmemiş beşer namına ne varsa, zarif bedenlerin zarif huylarını yanlarına alarak gidiyor peşlerinden.

Bir ölüyle tek başına kalmak iki dünya arasında sıkışıp kalmak gibidir, yüzüne acı bir gülümsemenin yerleştiğini fark etmezsin bile. Her seferinde benzeri olmayan gözyaşlarına hâkim olmak gelmez elinden. Günlerce sonra bulunmuş ağır cenazeler olur bazen. Bir illetin pençesine düşüp de şifa bulamayan yavrucaklar, bir kelebek narinliğinde yaratılmış kar beyazı küçük bedenler, gelinlik genç kızlar... Bu kısa süre içinde ca-

nını terk etmiş cesetler ihtimal ki dostun olur. Kimseye anlatamadığın ne varsa herhangi bir tereddüt dahi yaşamadan anlatmaya yeltenirsin. Ama beceremezsin. Yüzlerine bakmak istemezsin, ama bakarsın. Son kez sen görürsün dünya hâliyle. Ruhu tarafından terk edilmiş bir beden çaresizliğine dokunmak istemezsin ama dokunursun. Dilin damağında sabitlenmiş, dudakların birbirine kenetlenmiştir. Sonra düşüncelerin ilişkin istersin ruhuna, duaların günahlarını temizlesin istersin, pirüpak etsin.

Canı çıkmış cesetleri sahiplenene bir şefkat meleği gibi görsem de kendimi, böyle uzaktan uzaktan konuşulan, çekinilen olmaya mahkûmum. Bütün yalnızlıklara eş, telaşsız bir yalnızlık benimkisi. İnsanın içinde yanan ateş nasıl söner de kül hâline gelebilir, yağmurun sesi nasıl olur da ayrılığa denk düşer, sabahın aydınlığı nasıl hep karanlığa mahkûm olur? Hasta bedenim bir gassalın elinde şifa bulmuşken ruhum işte bu alıp vermelerle gidip gelmededir devamlı.

Ve kalbim hafifleyip kuş olmayı arzuladığında, şüphesiz onun heyecanını yatıştıracak ve özlemini ertelemeye yarayacak olanı nerede aramam gerektiğini bilirim.

Teselli bulabileceğim her şey yeryüzünün beşiğinde beni bekler.

İşte benim sığınağım. Mayam toprak ile mühürlü.

1 "Ömür dediğin..." diye başlayan cümleyi nasıl tamamlarsınız?
Geldi geçti ömrüm benim, kıymetini bilemedim. Öyle türküler vardır, onları çok severim.

2 Hayatınızda olmazsa olmaz dediğiniz üç şey...
Eşim, Sevgi. Bereketli yazı hayatımı ona borçluyum. Çok ihatalı düşünür, her şeyi halleder. Ben fatura yatırmadım hiç. Evin her şeyiyle o ilgilenmiştir. Ben kendini davaya adayan bir adamım.

3 Şimdiki mesleğinizi yapmasaydınız ne yapmak isterdiniz?
İlkokuldan itibaren ressam olmak istedim. Resim yaptım, hâlâ da resim yapıyorum. Onu yapamadığım için yazı yazdım ben. Bir ikincisi de futbol. O da yarıda kaldı.

4 Hayatınızda "bu benim kırılma noktam" diyebileceğiniz bir ânınız?
O zamanın vasıtası trendi. Tren Erzincan'a üç günde geliyordu. Posta treni. Ben de tabii ressam olmayı kafaya koymuştum. Güzel sanatların imtihanı ayrı yapıyordu. Posta treniyle üç günde İstanbul'a geldim. Fındıklı'da Güzel Sanatlar Akademi binasına girdim, bir arkadaşla beraber, o da resim yapıyordu. İçeri girdim, baktım ki kızlar erkekler merdivenlerde oturuyorlar, son derece serbest. Benim hiç

görmediğim manzaralar. Ulan dedim ben nereye düştüm! Orada kırılma oldu işte. Ben burada yapamam, dedim, akademiye gitmedim. Bir diğer kırılma noktam da şu. Orhan Okay Hoca'nın odasında *Hareket* dergisini çıkaran, sonradan 56 yıllık bir dostluk, yoldaşlık yapacağımız Ezel Erverdi ile tanışmam.

5 Mevsimlerden hangisi?
Sonbahar.

6 Tarihte bir olaya şahitlik etme imkânınız olsa hangi olayı seçerdiniz?
İstanbul'un fethi.

7 Kederlendiğinizde yaptığınız şey?
Türkü söylüyorum.

8 Ruhunuzda iz bırakan biri?
Nurettin Topçu.

9 En sevmediğiniz özelliğiniz?
Pek istikrarlı değilim, öyle görülüyorum ama öyle değilim.

10 Geçerken gördükleriniz...
Bu dünyadan geçerken *Dergâh* dergisini gördüm. Otuz sene.

11 Bir notunuz var mı?
Cemaat, yani en geniş manasıyla cemaat; aile de cemaattir, cemaat ferdi ezmemelidir. Cemaat ferdi ezerse şahsiyet ortaya çıkmaz. O yüzden ferdi mümkün olduğu kadar hür bırakmak zorundadır ki şahsiyet çıksın ortaya. Buna mukabil, fert de fırsatını bulup iktidara gelirse cemaata hükmedemez. Eğer cemaate hükmederse buna istibdat denir. Yani fert cemaat dengesi böyledir. Bir de böyle söyleşileri çok isteyenler oldu, hiç yapmam normalde. Magazin çünkü. Anında görüntü işi. Beni de magazine çektiniz. (Gülüşmeler)

AYAKÜSTÜ SORULAR?

**Ol gibi. Yok gibi. Sev gibi.
Bil gibi... Hep ama hep gibi!
Ya gerçek? Gerçek nerede? ”**

İimde bir yol buldum. Sonsuza kadar gidiyor gibi gelince, yola düştüm. Dar, patika, az buz taşlı, çokça topraklı bu yolun kıyısı yemyeşil barılıklarla kaplıydı ki geçit vermez cinsten. Tam istediğim gibi. Beni kimselere, kimseleri de bana göstermez, bu yolu yürümek beni yormayacak, yalnız kalıp insansız insanı düşünecektim... Kaygıları, korkuları, varmaz durmaz anlamaları içimde avutup kendimce dürtükleyecektim. İnsandan yana hiç şansım olmadı. Belki de bu benden kaynaklıydı. Başlarken hoş, biterken nahoš iletişim hâllerinden yorgun düştüm. Hayır, anlamadığım nerede hata yaptığımды. Bilsem de değıştirsem iim rahat edecekti. Önce böyle düşünürdüm. Ta önceleri. Gençken. Yaş kemale ermedi belki ama yarılardım say gitsin. Öyleyse insandan, hâllerinden, bulup verdiklerinden hiç mi bir şey almaz insan? Almamışım demek. Öğrenemedim gitti insanımsı insansızlıkları... Var gibi. Ol gibi. Yok gibi. Sev gibi. Bil gibi... Hep ama hep gibi! Ya gerçek? Gerçek nerede? Her anlamda gerçek olan nerede? İşte bu تنها/insandan تنها yolu yürümeye bu sebeple karar kıldım. İnsansız insanı düşünüp yapboz tahtasına dönen iletişim dilini anlamaya çalışacaktım... Birden bir kuş öttü. Kuşlara alışkındım.

Bu bir alakargaydı ki kuyruğı ile kanadı arasındaki turkuaz büyü, bana yola neden düştüğümü unutturdu. Ben adımladım. O kıpırdadı. Öyle göğem dallarından karamuğā. Karamuktan böğürtlene. Böğürtlenden öküzgözlerine uçuşup kıpraşıp durdu. Arada öttü. Ne güzel öttüğünü düşünürken irkiliverdim. Belki de bir şarkı söylüyordu. Nedensiz, saf bir şarkı. Kalbimin her telinde ince, zarif, derin bir yeri titreten. Duru bir ton. Uydurulmamış. alıntı/alıntı değıl. Benzer hiç değıl. Sanatın ta kendisi bu ton beni kendimden geçirdi...

Doğā insanın hoyrat elini zarife, kendi saflığıyla itip renklere, seslere, umutlara çeviriyordu... İyi de nasıl? Biz insanların evrenin her yerine değımiş bazen kirli bazen sessiz bazen vurup kırıp ellerinin bozup tükettiğı hatta felç ettiğı gidişatı yeniden ve yeniden kendine nasıl getiriyor, çabucak nasıl onarıyordu doğā? Anlamlar üzerinde düşünmeye çalışarak yolu yürümeye devam ettim. İleride bir açıklık gördüm. Kuşburnu alıları ile perdelenmiş ama sesi duyulan bir su vardı. Yaklaştım. Dikenli alıları elimle aralayıp suya baktım. Kendince, dilince, gönlünce durmadan akıyor ve duru tonlu şarkısını söylüyordu.

Kimseye aldırmadan. Kimseyi duymadan ve kimsenin umuduna, dününe, yarınına galebe almadan yapıyordu bunu... İnsan ne hoyrattı! Ne hoyrattık sahiden! İncitmeden, acıtmadan geçip gidemiyorduk Tanrı'nın yazdıklarının içinden ya da dışından. Mutlaka dokunacaktık. Kıracaktık. Bozacaktık. Kendi aklımızın öngördüğü şeikle sokacaktık sessizliğı. Değıştirmek değıldi bu. Bu onarmak da değıldi. Egomuzun emrinden çıkamıyorduk zira. Vur diyordu. Öldür diyordu. Daha çok var, ölse ne olacak diyordu. Biz de ona uyuyor ve dünyayı imar ediyorduk kendimizce... Sonra dönüp, ne güzel işler yaptık biz olmasak böyle olmazdı, diyorduk...

Suya baktım. Sessiz ve derin ve duru ve öylece akıp gidiyordu. Şifasını hem toprağı hem taşa koyarak. Bir şey beklemeden... İnsan bekler. Beklentisiz olması oldukça anlaşılmaz, hastalıklı bir durumdur. Verirsen alırsın bu zamanda... Eskiden komşu komşunun kapısını çalar bir tabak uzatır hâl hatır sorardı... Şimdilerde kendi kapımızı açmaya vaktimiz ve takatimiz yok ki! Oldu da kapı çaldı. Yan, karşı, üst, alt komşudan bir şey uzatıldı... Misliyle iade edilecektir! Bizde yok mudur? Görgü göresek görsün, denilerekten hemen

karşılığını ödemek düşüne yatarız...
Öyle miydi eskiden? Eski yok artık.
Suya bakalım. Akıp giden suya. Tur-
kuaz kanatlı alakargaya ve yürüyüp
durduğum yolu perdelemek için bir-
birlerine sarılan barıklara...

İçimdeki bu yol hiç bitmese! Öğret-
se bana düşün içindekileri ve yeni-
den inansam yaşamının iyi bir şey
olduğuna... Hiç bitmeyen yolu kim
yürür? Ben yürürüm elbet. Neden?
Yorulдум çünkü bitiveren şeyler-
den. Tuttuğumda kırılan. Dokun-
duğumda kaybolan. Sarıldığımda
ölüveren şeylerden yorulдум! İnsan-
sın elbet yorulacaksınız! Su yorulmaz
mı? Yorulur elbet. Nasıl? İnsan yorar
onu! Kirlleterek mi? Önünü keserek
mi? Yatağını değiştirerek mi? Hayır.
Anlamını değiştirerek! Anlam nasıl
değişir? İnsan şeylere kendi anlamı-
nı yükler ve yüklerken incitir. Su
insandan yana incinmiştir. Kuş da.
Taş da. Dağ da. Ağaç da... Hatta çalı
barı da... Nesneler anlamını bilirler
mi ki? Nesne midir onlar? Değil
midir? Canlıdır belki ama nesnedir,
nesneldir nihayetinde... Duyarlar.
Görürler. Bilirler. İrkilirler. Severler
hatta. Nasıl? Suyun anlamı buyruk-
tur. Ne buyrulduysa ona kodlanmış-
tır. İnsan kendince o anlamı değış-
tirmeye kalkar. Suyu acıtan, inciten,
insanın ona kendince anlam yükle-
mesi değildir. Bunu, suyun gönlünü
almadan yapmasıdır... Nasıl böyle
bir inceliktir bu! İncelik evrenin
özüne nakışlanmışdır. Oysa insan,
zarafeti bir kendine verilmiş sayma
büyüklüğünden kurtulamamıştır...
Hoş, insan her şeyin bir kendine
verildiğinden hiç şüphe etmez ya
neyse! İnsan olmak içindeki yolu

İçimdeki bu yol hiç bitmese! Öğretse bana düşün içindekileri ve yeniden inansam yaşamanın iyi bir şey olduğuna...

yürürken karanlıkla aydınlığın gönlüne dokunmak, işitmek sessizliği, kimsesizliğin bağrında durulmak, onarmak eliyle, diliyle, niyetiyle, kalemiyle... Ve sarılmak en sessiz acının orta yerinde dili lal olana...Ve yine umut etmek insandan, hakikat-ten, saflıktan yana...

Yolun orta yerinde durup bir bakalım gökyüzüne. Değiştirebileceğimiz şeyler var mı hâlâ? Var mı bir umut, insandan yana kendimizden, niyetimizden, hikâyemizden yana? Var elbet, diyebilmek de umuttan. Duadan. İnançtan. Vazgeçmemek de... Vazgeçmeyelim o hâlde! Vazgeçmeyelim; insandan, kendimizden, sevgiden yana... Kolay mı? Zor elbet. Çok zor. Hele tükenen, tüketilen umutsa. Hele yorulduysa insan? Hele vazgeçtiyse kendinden? O zaman durup da bakmak gökyüzüne, eğilmek suya, kulak vermek alakargaya, anlamaya çalışmak iç içe geçmiş dikenlerin samimiyetini, işe yarayacak mı? İşe yarayacak mı hep bakıp da görmediğimiz, görmek istemediğimiz şeyler? Velew ki işe yaradı. Velew ki bir umut doğdu yeniden, nereden başlayacak insan? Kendinden mi? Bu bir klişe değil mi? Kendinden başlamak! Yorulan insanın kendisi değil mi zaten? Yorgun argın söylemlerimizin neresinden tutacağız ki şimdi? Bir yudum su mu dinlendirecek bizi? Yoksa unutmak, ardına bakmamak mı? Sahiden nereden başlayacağız? Hangi zamanımızın neresinden? Hangi kırılan, çıkan, incinen ve ölen yanımızdan? Kalbimizden, aklımızdan, bedenimizden... En çok kırılan yerimiz neresidir sizce? Söyleyin ki oradan başlayalım onarmaya? Alakargaya, akan suya, toprak

yola ve çalı bariya bir akıl sorayım. Böyleyken böyle, insan kendi ıssızlığında kendine are arar, sizin bir bildiğiniz var mı diyeyim? Diyeyim de dediğimden kendim utanayım. Acıtıp kanattıklarımızdan yardım dileneyim... Hep yaptığımız bu değil mi zaten? Acıttıklarımızdan acımıza are olmalarını dilenmek...

İimde bir yol buldum ben!
Karanlıklardan aydınlığa yürüdüm bilmeden.
Bırakın orada kalayım.
İnsandan تنها.
İnsandan anlamlı.
İnsandan kalmayan,
Her şeyin gerçek anlamında,
Vaktin vakit, zamanın zaman olduğu
Ve gökyüzünün göç renginde durduğu
İnsan kişisinin düşlediği, düş olduğu, farkına vardığı bir yol!

...

Ne garip! İçinde ya da dışında. Yol insanı kendine getiriyor. Ehlileştiriyor. Farkındalıklarını artırıyor. Hayretine kamçı sallıyor. Suyun sesine, kuşun şarkısına, barının hikâyesine kulak veriyor. Oysa çoktandır vakti yok bunlara. Vakit yaratmıyor ha! Aynı vakti anlamlandırıyor. Hem de kendisi yapıyor bunu. Anlamın şifasına inanmaya başlayınca değiştiiğinin farkına varmayı önemsiyor... Önemsemek bütün anlamları değiştirirmiş artık bunu biliyor. Önemsiyor. Suyu. Toprağı. Taşı. Kuşu... Ve de insanı! Artık biliyor önemsenmeyenin telef olacağını. Ve;

İçinde bir yola düşüyor
Önemsemediğinde yol olan
İnsandan yana insanca...

SEN OKU BEN DİNLEYEYİM

Evvel zaman içinde hikâye meraklısı insanlar ateşin etrafında toplanır, içlerinden biri cönkünde kayıtlı yahut müstakil yazma yahut çoğu taş baskısı -basma- manzum, mensur fark etmez bir “halk hikâyesini” yüzünün ve sesinin mimiklerinde kabiliyetince canlandırarak okumuş.

Evvel zaman içinde okunan o hikâye-ler insanların ezberine alınır, zihinde eksik canlanan yerler muhayyilenin elleriyle boyanır/doldurulur, o hâliyle ateş başında bulunamayan başkalarına ezberden anlatılır -okunur-, dinleyici de dinlediğini başkalarına anlatarak/okuyarak kitapsız, kâğıtsız, harfsiz bir okuma ikliminin yağmurlarına yağmur, güneşlerine güneş, rüzgârlarına rüzgâr katarmış.

Evvel zaman içinde -okuma yazma bilmeyen- insanlar okumanın ve yazmanın biçimsel olmayan başka imkânlarının vadilerinde, koyaklarında, ovalarında, kimse onları “cahil” diye kınamadan dolaşırlar, dolaştıkları yerleri de başka bir biçimle, başka bir gözle ve başka bir alfabeyle okuyarak birbirlerine anlatırlarmış.

Masal da anlatabilirim ancak masal anlatmıyorum; evvel zamanı geride bırakalım bırakmasına da bugün anaokuluna başlayan çocuğa öğretmenin önce kendisi okuyarak alfabeyi öğrettiğini düşünürsek yöntemin eskimediğini hatta temel bir okuma biçimi olduğunu söylemek durumundayız.

Dinlemek de bir okuma biçimdir kuşkusuz ancak burada kazançlı çıkan, kitabı sesli olarak okuyan kişidir. Gözleri yanında kulakları da okumaya iştirak eder zira. Sessiz okuyan veya okunanı dinleyen bir kere okurken, kitabı sesli okuyan kişi onu aynı anda iki kez okumuş olur.

Rahmetli amcam evde az sayıda bulunan, döne döne okuduğu, neredeyse noktası virgülüne kadar ezberinde olan bir kitabı alır, kaldığı sayfayı açar, kitabı nasıl tutacağımı, sayfaları nasıl çevireceğimi didaktik olmayan bir dille anlatırken/gösterirken, okumaya başlamamı talep eder, gülümseyerek kitabın içinde yolunu kaybeden çocuğu takip eder, yanlış okuduğum yerleri ezberden düzeltir, bana kitap okutur kendi dinlerdi.

Evde az sayıda bulunan kitabı çocukluğumda, çoğu akşam yayladaysak çıra ışığında, kışlaktaysak gaz lambası ışığında amcama okumuşluğum vardır. Kitapları sesli okuma alışkanlığımı zamanla bıraktım, artık dışarıda davul çalsa bile etkilenmeden sessizce kitaplarımı okuyorum ancak hâlâ kitapların sesli okunmasının sessiz okunmasından daha bereketli olduğunu düşünüyorum. Ezberimdeki pek çok surenin, şiirin, daha okuma yazma bilmeden başkalarının okumasından dinlediğim için kaldığını hayretle ve ibretle yeniden fark ediyorum, -okuyorum-.

Akif merhumun okuma yöntemlerinden biri de başkasına kitap

okutup kendi dinlemesidir ki Alim Kahraman'ın *Okumaya Dair* kitabını zikretmeden geçemeyeceğim.

Okuduğunuz bir romanın bir bölümünü, bir hikâye kitabındaki hikâyelerden birini, sevdiğiniz bir şiiri başkasına okutup dinleyin; o dinlemede daha önce okuduğunuzda farkına varmadığınız inceliklerin ve derinliklerin farkına varacak, yahu bu yöntem sahiden iyiymiş, diyeceksiniz. Deneyin, kaybetmezsiniz; kendinizi aynı anda okuyan ve dinleyen iki kişi olarak görüp her gün beş on sayfa yüksek sesle kitap okuyun; farkın ne kadar “farklı” ve “büyük” olduğunu göreceksiniz.

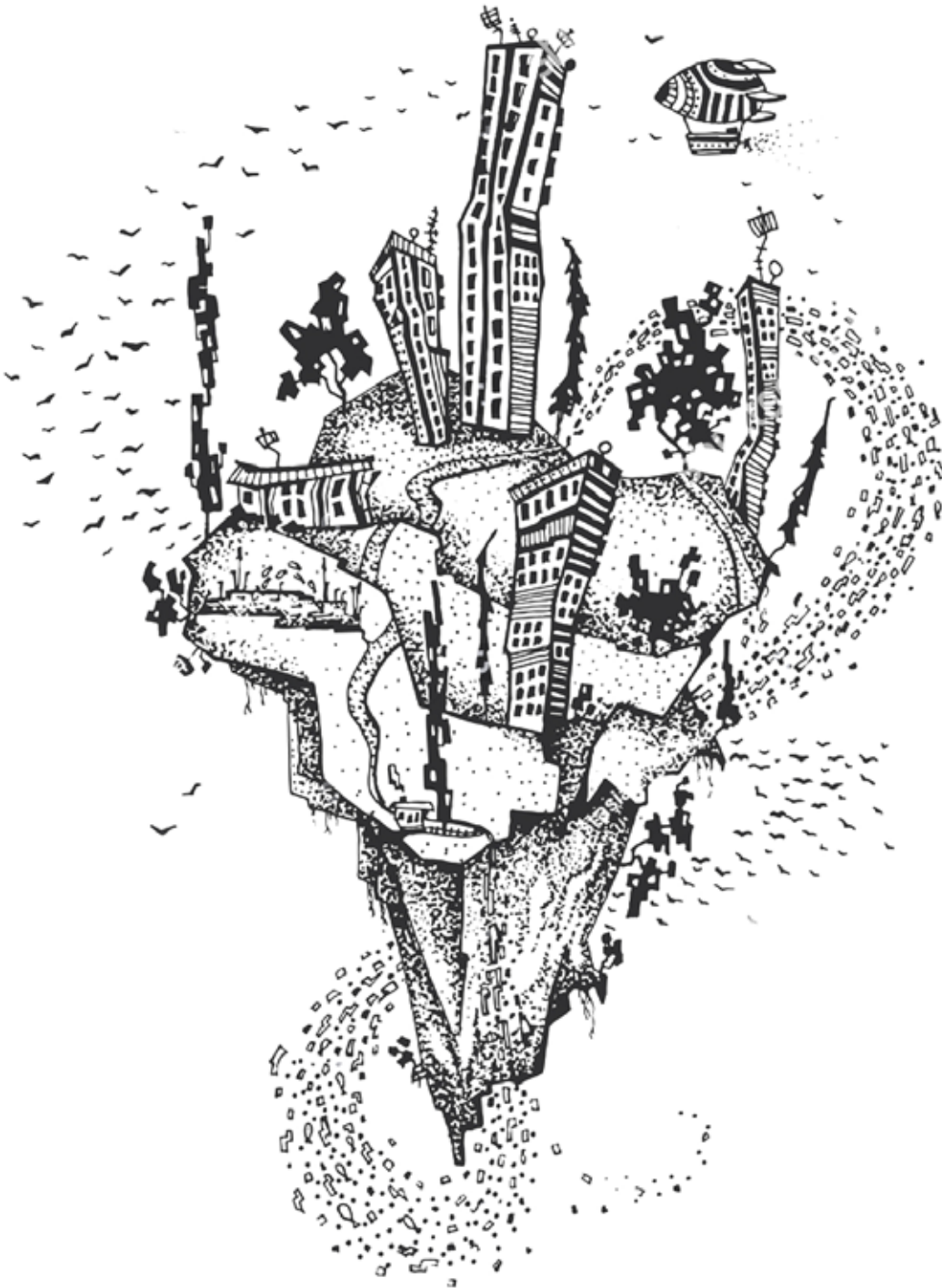
Bir de şunu deneyin, kaybetmezsiniz; biriyle buluşmaya, görüşmeye, çay kahve içmeye maruz kaldınız, sohbeti sizi açmadı, malayani geldi, çantanızdan yarım okunmuş kitabı çıkarın, ona okutun ve siz dinleyin. Hem zamanı verimli geçirmiş olacaksınız hem de bugüne kadar yaptığınız iyiliklere küçük bir iyilik daha ekleyeceksiniz. Söylemesi ayıp değil, ikincisini bir yıl süreyle tecrübe etmişliğim vardır. Yeni çıkan şiir kitaplarını okutuyordum, sesi ve tonlaması iyiydi. Kendim okusam bu kadar istifade edemezdim.

Kim bana kitap okumak ister, parmak kaldırsın... Okumak istediği kitabı alıp getirmesi benden...

BÜYÜK TARİH, KÜÇÜK TARİH

İBRAHİM TÖKEL

Matbuatın pek tadı yok. Okuyup kendinizi derinleştirecek, yeni kapılar açacak, gündelik siyasi/kısr tartışmaların içinde kaybolmayacak, hayatı zenginleştirecek yazar sayısı çok azaldı. Kalemleri işlek, dünyayı derinleştiren gazeteci ve yazarlar matbuattan çekildi. Bütün yazılar, yazarın bulunduğu kampa göre birbirinin kopyası âdeta. Siyasal, politik süreçler her zaman olduğu gibi memleketin bütün enerjisini alıp götürüyor. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın o meşhur cümlesi yüzyıl geçse de güncelliğini koruyor: "Türkiye, evlatlarına kendinden başka şeyle meşgul olma imkânı vermiyor." Okumaktan, takip etmekten zevk aldığımız yazarlar ne kadar azaldı? Hâlihazırdaki durumun elbet istisnaları var çok şükür. Süleyman Seyfi Ögün Hoca'nın yazıları bu istisnaların başında geliyor. Hoca'nın gazete yazıları olsun dergi yazıları olsun veya konuşmaları, hakikaten ufuk açıcudur. Süleyman Seyfi Ögün yazısı ile karşılaştığınızda öylece okuyup geçemezsiniz, mutlaka hayata ince bir dokunuş katar. Özellikle Türk toplumu ve dünya düzeni ile alakalı yazıları ayrıca ufuk açıcudur. Hoca'nın geçenlerde yayınladığı "Coğrafi Körlük" adlı yazısındaki bir paragraf dikkatimi çekti:

“Mesele, tarihi en gerçekçi biçimde hatırlamak, kavramak; dahası yorumlamakla alakalı. Sovyetler Birliği’nin dağılmasından sonra kurulan Türk devletlerinden başlayarak Balkanlar’ın derinliklerine kadar uzayan bir coğrafyada, 20. asrın başlarından Soğuk Savaş sonrasına kadar devam eden kopuklukların giderilmesi için Türk tarihinin duygusalıktan arındırılarak anlaşılması ve yorumlanması gerekiyor. Tarihten aldığımız ve çok defa ego şişmelerine yol açan çarpık ilhamlarla bu süreci yönetmek mümkün değil.”

Yazı esasen Türkiye’nin yakın tarihinde hem Balkanlar hem Orta Doğu hem de Kafkasya’daki konumu ve stratejisi ile alakalıydı. Hoca, Balkanlar ve Kafkasya varlığını bir şekilde iyileştiren hatta yola koyan Türkiye’nin Orta Doğu’daki varlığına ilişkin sorunları halledemediğini söylüyor. Arap devletlerinin ve toplumlarının Türkiye’de alımlanması ile ilgili sorunlara değinen Öğün, ilgili konuda duygusallıkların devreye girdiğini ve bunun da bir şekilde körlük yarattığını ifade ediyor. Osmanlı sonrası Arap coğrafyasında yaşanan ihanet eksenli tartışmalar veya son yirmi yılda Arap toplumundaki değişim eksenli göç tartışmalarında Türk toplumunun normal bulamadığından söz ediliyor.

Burada bizi ilgilendiren husus Hoca’nın kendi tarihimize bakarken alacağımız tutumla alakalı tespitleridir. Türk toplumu açısından tarih,

son derece hararetli tartışmaların nesnesi durumunda. Millet varlığının nereden geldiği, toprağın nasıl vatan edinildiği, diğer toplumlarla nasıl ilişki kurduğu, imparatorluk kurmanın ve bunu devam ettirmenin dinamikleri, imparatorluğun dağılması söz konusu tarihsel tartışmaların odağını oluşturuyor. Türkiye’yi dağılan imparatorluğun devamı görenlerden tam aksi istikamette imparatorluğun dağılma sürecindeki herhangi bir ülke olarak görenlere kadar yelpaze oldukça geniş. -Burada bir parantez açıp bu sonunculara ayrıca ve özenle vurgu yapmak gerekiyor. Entelektüel hayatta da var böylesi tipler. Bunlara göre modern Türkiye, Osmanlı İmparatorluğu’ndan ayrılan, bağımsızlığını koparan herhangi bir ülke gibidir. Yani Yunanistan gibi, Irak gibi, Bulgaristan gibi bir ülkedir ve Osmanlı ile ilişkisi ancak bu ülkelerin ilişkisi mesabesinde olabilir. Maalesef bu hezeyan özellikle seküler aydın çevrelerde hâlen caridir.-

Tarih, Türk ve Osmanlı tarihi söz konusu olduğunda Hoca’nın paragrafın sonunda söyledikleri esasen son derece önemli. Biz Türklerin tarih alımlanması her zaman sorunlu oldu. Batılılar gibi derinlikli, ayrıntılı ve analitik tarih mektepleri (ekolleri) kuramadık. Tarih bizde her vakit ideolojik bir aygıt olarak kullanıldı. Hemen her gelen anlayış kendi dünya görüşü çerçevesinde tarihi inşa edilen bir ideolojik malzemeler yığını hâline getirdi. Kimine göre emperyal bir imparatorluk

kurduk; kimine göre hemen hiç yenilmedik, kaybetmedik; bir diğerine göre bütün milletlerin kökeninde Türkler vardır vb. Evet, tarih yer yer esnek bir şeydir, gerçekten de zaman zaman inşa edilir. Ancak hakiki bir gelecek kurmak isteyen milletler için bu esneklik son derece sınırlı olmak durumundadır. Tarihi, günün ideolojik aygıtlarına ve ihtiyaçlarına göre kurarsak “büyük tarih” denilen öğretmenin gücünden mahrum kalırız. Çünkü bu büyük tarih olanca soğukkanlılığı ve acımasızlığı ile bir yerlerde işlemeye ve not almaya devam eder. Kendi yerel veya millî tarihlerini -“küçük tarih” diyebiliriz buna- isteklerine göre inşa edenler, büyük tarihle karşılaştığında dağılma kaçınılmaz olur. Tarihe bakarken duygusal davranmak, hamaseti sürekli gündemde tutmak, gereksiz şişinmelerde bulunmak bizi bir arpa boyu yol götürmez. Belki evet, günü kurtarır ancak hakiki bir gelecek kurgusunda bizi yarı yolda bırakır.

Kaldı ki Türk tarihi o kadar dolu, bereketli ve hareketli ki yersiz övgü ve boş şişinmelere hiç gerek duymaz. Bilinen 1500 yıllık evresinde neler yaptığı, fetihleri, medeniyet taşıyıcılığı, yönettiği memleketlerdeki yönetim tarzı herhangi bir hamasete indirgenmeyecek kadar ayan beyan ortadadır. Ancak gerçekçi veya daha doğru bir deyişle hakiki bir gelecek kurmak istiyorsak bütün bunların yanında tarihsel yenilgileri, yanılgıları, fiyaskoları, kaçırılmış fırsatları da gözden kaçırmamak gerekir.

“Dünyanın Kontrol Edilemezliğı”

Hayatı meydana getiren, sürdüren şey hayrettir, meraktır. Eşyaya ve bilgiye olan sonsuz tecessüs, kuru ve sefil hayatlarımızı şenlendiren belki en temel unsur. “Hergünkülüğün” ve “herkesliğin” içinde bocalayan, bayatlayan, giderek çekilmez bir hâl alan sıradan hayatlarımıza merakın, hayretin parmakları değdiğinde işler hem karışmaya hem de renklenmeye başlar. Karışır çünkü hergünkülüğün sırası bozulmuştur. Renklenir çünkü sıradanlığın ve alışkanlıkların içinde giderek solan hayatlarımıza renk gelmiştir. Bir parça hayret ve nazarla, sokakta gördüğümüz, her gün yanından geçtiğimiz şu kayısı ağacının yaprakları sonbaharda rengârenk olmaya başlar. Toprakta gezinen karıncalar, baharda çıkmaya başlayan kirpiler, dağların yalnız zirveleri, ansızın baktığımız gece semasında bir görünüp bir kaybolan yıldızlar göz kırpmaya başlar. İşin, aşın telaşındaki sefil yüreklerimiz, acınası gayretlerimiz sonsuzluğa attığımız hayret dolu bir nazar ile anlamını yitirir. Yavaşlamaya, durulmaya başlarız, duyularımız keskinleşir.

Harmut Rosa, *Dünyanın Kontrol Edilemezliğı* kitabında, tamamen kontrol edilebilir bir dünyada yaşamının hiç de anlamlı ve katlanılabilir olmadığını yüksek sesle söylüyor. Oysa modernizmin ve teknolojinin en büyük idealinin kontrol edilebilir bir dünya inşa etmek olduğu hepimizin malumu. Dünyayı kontrol edilebilir, ölçülebilir, hesaplanabilir bir nesne olarak algılayan ve bunun gerçekleşmesi için büyük çabalar ortaya koyan Aydınlanmacı/modern

düşünce bu yolda epey mesafe almış görünüyor. Son olarak yazılımlarla, dijital ayak izleri ve algoritmalarla “büyük gözün” bizi her yerde takip etmesi, bilim kurgu değil artık. Yaptığımız her eylemin bir yerlerde karşımıza çıkması şaşılacak bir durum olmaktan çıktı.

Oysa Rosa’nın temel tezi şöyle: Dünyanın kontrol edilebilir bir yer olması, hayatın yaşanabilir bir yer olmaktan çıkması anlamına gelmektedir. Rosa kar yağışını örnek verir: “Çocukluğunuzun, sonbaharının son aylarında ve kışın ilk kar yağışını hâlâ hatırlıyor musunuz? Farklı bir gerçekliğin meydana gelmesi gibiydi. Beklenmedik bir hediye olarak bizi ziyarete gelen, müdahalemizin olmadığı, yukarıdan aşağı süzülen, bizi sarıp sarmalayan, dünyayı değiştiren, ürkek narin bir şey. Beklenmedik bir hediye. Kar yağışı, kontrol edilemezliğin belki de en saf tezahürü. Onu üretemeyiz, (yağması için) zorlayamayız, en azından uzun bir zaman öncesinde planlayamayız. Üstelik kara tahakküm edemez, onu kendimizin kılamayız. Elinize aldığınızda parmaklarınızın arasından eriyip gider...”

Karla olan ilişkimiz kristal kürede görünen bir kehanet gibi modern dünyayla ilişkimizin bir dramasını yansıtır. ‘Modern’ dediğimiz bu yaşam tarzının kültürel itici gücü, dünyayı kontrol edilebilir kılma düşüncesi, istek ve arzusudur. Ancak canlılık, his ve gerçek deneyim kontrol edilemeyenle karşılaşıldığında ortaya çıkar. Tamamen bilinen, planlanabilen, kontrol edilen bir dünya ölü bir dünya olurdu.”

Kitabın temel kavramlarından biri de “rezonans” olarak karşımıza çıkıyor. *Rezonans* isimli önemli bir kitabın da yazarı olan Rosa’nın düşünce-sinde bu kavram oldukça kritik bir yere sahip. Dünyanın kontrol edilemez süreçlerinde, dünya ile sürpriz karşılaşma neticesinde hem öznenin hem dünyanın etkilendiğı süreçler olarak tanımlanabilir rezonans. Tıpkı beklenmedik anda yağın kar gibi. Yalnızken deniz kenarında içimizde doğan sonsuzluk düşüncesi gibi veya bir bebeğın tarif edilemez kokusu gibi. Ancak rezonans, kontrol edilemez ve bir daha aynı şekilde tecrübe edilemez. Aksine kontrol edilmeye çalışıldıkça uzaklaşırız rezonanstan. Tıpkı uykuya dalmak gibi, uykuyu arzuladıkça uyku bizden kaçır. İşte hayatı tüm yönleriyle kontrol etmek idealinde olan biz geç modern insanlar da uzaklaşırız bu deneyimden. Elimizde kala kala her anı belirlenmiş, kontrol edilmiş, ölçülmüş biçilmiş, hayretten ve nazardan yoksun kupkuru bir dünya kalır.

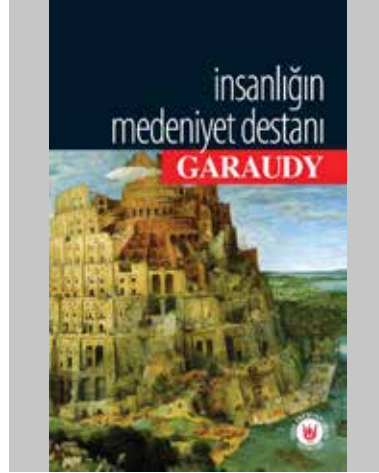
Rosa, her ne kadar düşünsel geleneklerine yeterince atıf yapmasa da söyledikleri Alman romantiklerinin iki yüz yıldır söylemleri ile uyum hâlinde. Alman romantiklerinden Nietzsche’ye, Heidegger’e kadar uzanan romantik düşünsel gelenek Rosa’nın söyledikleri ile örtüşüyor. Marx Weber’den aldığı “dünyanın büyüsünün bozulması” ve “dünyanın sessizleşmesi” kavramları oldukça önemli. Eleştirel teorinin son büyük ustalarından kabul edilen Rosa, çağdaş Alman düşüncesi içinde Byung Chul Han ile birlikte modernizm eleştirisine son derece büyük katkıları yapıyor.

BİR FİLM

7 Samuray efsane yönetmen Akira Kurosawa'nın 1954 yapımı efsanevi eserlerinden biridir. Film sadece Japon sinemasının sembollerinden biri değil aynı zamanda dünya sinemasının en etkili eserlerindendir. Kurosawa'nın güçlü anlatımı ve karakter derinliği ile bir roman okunur gibi izlenir 7 Samuray filmi. Zaten üç saat sürmesi de onu bilindik filmlerden ayırır. Kısaca modern Japonya öncesi dönemde geçen bir hikâyedir. Bir köyün haydutlardan korunmak amacıyla ronin denilen efendisiz yedi samurayı kiralaması, samurayların hem karakter sorunları hem de topluma karşı sorumluluklarıyla boğuşmasını anlatır. Japon kültürünü izlerken aynı zamanda evrensel insani değerlerle zenginleştirilmiş bir eserin içinde bulursunuz kendinizi.

BİR KİTAP

Çağımızın önemli Müslüman düşünürlerinden biri olan Roger Garaudy'nin hacim olarak küçük ama işlediği konu bakımından yoğun kitabı *İnsanlığın Medeniyet Destanı*, insanlığın tarihsel süreçteki gelişimlerini, medeniyetlerin tekamülünü, zaman ve coğrafyadaki zenginleşmelerini, karşılaştıkları zorlukları ele alması bakımından önemlidir. Kitabı önemli kılan başka bir nokta ise, Garaudy'nin insana dair evrensel bir bakış açısı geliştirmesidir. Medeniyetlerin farklı yönlerini ele alırken insanın temel değerlerini ve ideallerini yeniden sorgulamaya davet edışı kendisini hissettirir. Açıkça bu eser medeniyetlerin geleceğinin, insanlık tarihinin temel derslerini doğru bir şekilde anlamaya bağlı olduğunu gösteren bir kısa çalışmadır.

ÜÇ TAVSİYE KORAY ŞERBETÇİ

BİR KANAL

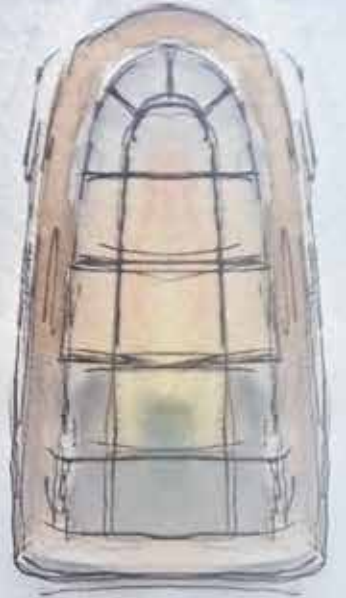

TRT Belgesel ilgiyle takip ettiğim bir kanal. Çünkü dünyayı daha derinlemesine anlamayı sağlıyor. Doğanın büyüleyici gizemlerinden, tarih ve farklı kültürlerle kadar geniş bir yelpazeyi bütün olarak izleyiciye veren bir kanal. Özellikle farklı kültürler ve ilginç hayat hikâyeleri öğretti, düşündürdün ve ilham veren bir deneyimi var. Yani eğer televizyon karşısında vakit geçirilecekse TRT Belgesel'i izlemek, hayatın farklı yönlerini keşfetmek, bilinci genişletecek bir adım atmak gibi.

RÜYA KAPILARI

naime erkovan

İLLÜSTRASYON ZEYNEP TUĞBA ERDOĞAN

Ev, bir rüya görürdü. Bacasından ağır ağır dumanların yükseldiği, pencerelerinde tül perdelerin güneşle oynadığı, eski şöminenin önünde bir kedinin uyukladığı bir rüya. Bazı geceler bir kadın da olurdu düşünde. Yemek pişirirken şarkılar mırıldanan, uzaklara bakınca gözleri hüznle gölgelenen bir kadın. Ev, melodiyle kendinden geçerken soğuk bir rüzgâr esmeye başlardı ansızın. Ne mevsim dinlerdi ne saat. Rüzgâr kıskançtı ve güzel olan her şeyi yok etmeden dinmeyeceği bilinirdi. Kedi de bilirdi bunu. O yüzden miskin miskin şöminenin önünden kalkar, uyuyabileceği başka bir düşe yürürdü.

Kadın, bir rüya görürdü. Göl kenarında bir evinin olduğu, sabahları balkonundan odasına dolan yasemin kokusuyla uyandığı, mutlu olduğu, terliklerinin üstünde bir kedinin uyuduğu bir rüya. Kâbus gördüğü de olurdu. Karanlıkta bir gökdelenin çatısında dikilirdi o vakitler. Yükseklikten korktuğu hâlde aşağı bakmaya çalışırdı. Kime ait olduğunu bilmediği bir ses, yükseklik diye bir şeyin olmadığını ve küçük bir adım atarsa söylediklerinin doğru çıkacağını söylerdi. Kadın tereddüt eder gibi davransa da uzun sürmezdi bu hâli ve sonunda kanardı bu sözlerle. Çok geçmez, uykusunda huzursuzca kollarını bacaklarını sallardı. Kedi bu ânı bilirdi. O yüzden yumuşak terliklerin üstünden kalkar ve başka bir düşe yürürdü.

Göl, bir rüya görürdü. İçinde rengârenk balıkların yüzdüğü, bir kadının kıyısında ayaklarını ıslattığı, denizi kışkandıracak büyük dalgalara sahip olduğu, kenarda bir kedinin uyuduğu bir rüya. Bazen kadın ayaklarını hızla çırpmaya başlardı suda. Balıklar korkuyla kaçıırken yönlerini şaşırıp kıyıya atarlardı kendilerini. Hareketlenen gölün halkaları genişleye genişleye kedinin patilerine kadar ulaşırdı. İrkilerek uzaklaşırdı kedi. Başka bir düşe yürümek istemezdi.

Kedi, rüyalarından yorulduğu için bir hamlede masanın üstüne atladı. Akvaryum olan kâseyi yavaşça kenara itti. Minicik suda başıboş yüzen Japon balığıyla göz göze geldiler. Kedinin niyetini anlamayacak kadar alıktı gözleri. Kedi duraksadı, bekledi. Sonra sıkılıp bir hamle daha yaptı. Akvaryumun uçuşunu ve gürültüyle yerde parçalanmasını seyretti. Geri yürüyüp masanın ortasına yattı. Saatlerce uyudu ve rüyasında düş gören bir ev gördü.

YİTİRİLMİŞ BİR CENNET ÜLKESİ, OBLOMOVKA

s ü m e y v e ö z g e n

*Ne var ki Oblomov'un içinde bu yaşam
ieği açtı ama meyve vermedi.
Uyandı bu rüyadan...
Ivan A. Gonçarov*

Fi tarihinden beri hiçbir şey de-
ğişmemiştir bu kasabada. Yahut
kâinatın doğasında var olan gözle
görülemeyecek o çok yavaş ama
dehşetli kıpırdanmalar olmuştur da
kimseler fark etmemiştir. Telaş ve
endişe bu kasabanın sınırları dışında
kalmıştır sanki. Yıllar, aylar yani ki
birbirine benzeyen günlerin bitmez
tükenmez tekrarından ibaret olan
zamanın boğumları mevsimlere,
bayramlara ve aile içi önemli olay-
lara göre belirlenmektedir burada.
Buranın sakinlerinin içlerini kemi-
ren, onları endişelendiren tek şey de
bu tekrarın bozulması, bir sonraki
günün önceki güne benzemeyeceği
korkusudur. Bu döngünün daim
olması için atalarının miras bıraktı-
đı, “Tanrı’ya şükürler olsun, bugün
de geçti! Güzel bir gündü. İnşallah
yarınki günümüz de böyle olur!” du-
asıyla, sızlanarak girerler yataklarına
her gece. Bu duadan sonra, başları-
nın üzerinde dönüp duran endişe-
ler, aklı ve kalbi kemiren karanlık
sorular uçup giderir zihinlerinden.
Hemen yanı başlarında durgun bir
ırmak gibi akmaktadır yaşam; başka
türlüsünün günah olduğuna inana-
rak yaşayan bu telaşsız insanların
yapmaları gereken ise bu ırmağın

kıyısında oturup kendiliklerinden
gelip önlerinden geçen kaçınılmaz
olayları izlemektir. Tüm ihtiraslar-
dan uzak, sağlıklı, neşeli ve inanarak
dua eden bu insanlar için zamanın
döngüsünün bittiği, ölümün kapı-
yı çaldığı o kaçınılmaz an ise bir
Çiçeğin bütün renkleriyle yaşayıp
sonra kimseler fark etmeden solup
gidişi gibi doygun ve sancısız bir
andır. İşte burası, herkesin derin bir
uykuya daldığı, sürekli bir tembel-
liğin sokaklara, evlere, kıyafetlere
hatta alınlardaki incecik çizgilere
bile sindiği kasaba yahut gamın,
tasanın, kederin olmadığı yitirilmiş
bir cennet ülkesi Oblomovka!

Şimdi düşlerinde yaşattığı Oblo-
movka haricinde hiçbir şeyi umur-
samayan, hiçbir şeyin onu tedirgin
etmediği, heyecanlandırmadığı koyu
gri gözler her geçen gün öncekinden
biraz daha fazla dalgınlıkla duvar-
larda, tavanda kaygısızca dolaşıp
durmaktadır. Düşüncenin özgür bir
kuş gibi gözlerinde kanat ırpıttığı,
alınının çizgilerinde gezindiği, sonra
da tamamen uçup gittiği ve ardında
uyuşukluğun sönük ışığını bıraktığı
yüzündeki umursamazlık ve isteksiz-
lik bütün bedenine hatta ropdöşam-

bırının kıvrımlarına bile sinmiştir.
Uyuşukluğun, yüzündeki çizgilere
değın sindiği bu adamı tembellik
sanatının üstadı olarak tanıdık biz.
Dışarıyla bağlarını kesen bir mağa-
raya sığmır gibi sığındığı perdeleri
daima kapalı eviyle, kuş tüyünden
yapılma bir tabutu andıran yatağın-
da uyumadığı zamanlarda sarındığı
eprimiş ropdöşambırıyla tanıdık
onu. Başını kanadının altına sokup
ömür boyu tavan aralarında guguk-
lamaya hazır hassas bir kumru gibi
hatırladık. Atalarının uyuşuk elle-
riyle çocukluğundan beri yavaş yavaş
yontup şekillendirdikleri sonra da
miskinliğin başkenti Oblomovka’ya
diktikleri ısıltılı bir heykeldi o; İlya
İlyiç Oblomov’du.

Uzaktan bakan herkes, Oblomov’un,
yiyip içip yatmaktan başka bir şey
bilmediğini, işe yarar düşünceleri-
nin pek olmayacağını zannederdi.
Hâlbuki tembelce uyuduğu zanne-
dilen yorganın altında kimi zaman
insanların çektiklerini düşünerek
ruhunun derinliklerinde için için
ağlamakta, acı çekmekte kimi
zaman da insanların ahlaksızlığına,
sahtekârlığına, yalancılığına, dün-
yayı saran kötülüğe içermekte,

acısını insanlara göstermek isteğiyle içi yanmaktadır onun. Hatta bu düşünceler öyle yoğunlaşmaktadır ki kimi zaman, arzuları damarlarındaki kanı ateş gibi ısıtmaktadır. İşte o zaman gözlerinin içindeki parıltıyla doğrulup yatağının içinde oturmaktadır Oblomov, tam o an mucizelere gebe yüce bir güç hissetmektedir iliklerinde, arzularının bir zafere dönüşmesine çok az kalmıştır zira. Gelgelelim sabah gelip geçmiştir o sırada, gün akşama dönmek üzeredir, kanındaki ateş yavaş yavaş sönmüş, ruhundaki fırtınalar dinmeye başlamış, kafasının içindeki düşünceler dağılmış ve nihayet yorgun düşmüştür Oblomov, artık huzur istemektedir. Sırtüstü uzanır yatağına, karşıdaki evlerin arkasında görkemli bir şekilde batan güneşi kederli bakışlarıyla yolcu eder. Ah, kim bilir kaç kez böyle yolcu etmiştir güneşi!"

Herkes gibi durgun yüzünün daha sık canlandığı, gözlerinin hayat ışığıyla, güçle parladığı olmuştur şüphesiz Oblomov'un. Oysa günler, aylar, yıllar geçmiştir üzerinden, otuzlu yaşlar çalmıştır kapısını, saçları acımasızca dökülmeye başlamıştır, gözlerindeki ışık yavaş yavaş sönmüş ve iki donuk nokta kalmıştır geriye. Kendine, emek isteyen mütevazı bir patika seçip onda ilerlemeye, o patikada derin izler bırakmaya çalışmamıştır hiç. Kafasında sürekli geleceğinin resmini çizerken

hayalini kurduğu hiçbir şey için bir adım bile atmamıştır henüz; hâlâ olduğu yerde, yaşamın kapısının eşiğinde beklemekte, yaşamaya hazırlanmaktadır. Ne zaman yaşamaya başlayacağım ben, diye sormaktadır kendine. Her şeyi erteler, sürekli yorgundur, zekâsı ve iradesi bir daha düzelmeyecek şekilde felç olmuştur. Yaşamındaki olaylar mikroskobik ölçülere kadar küçülmüştür ama bu basit olaylar bile ona ardı ardına saldıran dev dalgalar gibi görünmektedir artık.

**O, arenaya
ıkacak bir
gladyatör gibi
değil sakın bir
seyirci olarak
gönderilmiştir
hayata.**

Sonra bir gün başına ektiğı yorganın altında uykuyla uyanıklık arasında düşündüğü bir an, hayatının en aydınlık en bilinçli anlarından birine uyanır Oblomov. Karanlık bir harabede uyuyan kuşların güneşin birden vurmasıyla karmakarışık havalanmaları gibi bir andır bu. Sorular üşüşür kafasına. Dehşete düşer. Kişiliğinin gelişmemişliğini, hantallığını, ruhsal yeteneklerinin çoğunun hiç uyanmadığını, bazı iyi yeteneklerinin ise yalnızca kıpırdadığını ve şimdiye kadar belki de çoktan ölmüş olduğunu düşünür içi sızlayarak. O yetenekler ki hiç işlenip paraya dönüşmemiş altın madenleri gibi bir dağın derinliklerinde gömülü kalmıştır. Onun yaşamı, başkalarınınki gibi her şeyin önce aydınlanıp sonra da durulmaya başladığı, yavaş yavaş söndüğü bir yaşam değildir; sönmekle başlamıştır onun hayatı, kendini bildiğinden beri sönmekte olduğunu hissetmiştir. Bu an, belki de Oblomov'un kendine ilk kez yaptığı gizli bir itiraftır: "Evet, pörsümüş, kullanılacak yanı kalmamış, eski bir ceketim ben. Ama iklimden, çalışmaktan değil, on iki yıldır içimde kapalı, dışarı çıkmak için çırpınan, yalnızca hapis olduğu yeri yakan ve özgürlüğüne kavuşamadan sönen ışıktan ötürü."² Peki, ne yapmalıdır şimdi? İlerlemeli mi yoksa olduğu yerde mi kalmalı? Zira yaşamın eşiğinden ileri adım atmak demek bu eprimiş ropdöşambırı bir anda yalnızca sırtından değil, ruhundan, beyninden de çıkarıp atmak demektir.

Herkesin düşünce düşünce vardığı bir liman vardır. Yahut herkes düşünce-nin okyanusunda boğulmamak için sığınacak bir liman var eder kendine. Oblomov da kendine yaptığı ilk ve tek gizli itiraftan sonra sonunda bir limana varır. Anlamsız heves-

ler olmadan, sokaklarda boş boş dolaşmadan odasında, yeni doğan bir çocuk gibi gamsız uzanabilmek insan onuruna yaraşır bir şey değildir? Böyle sırtüstü yatıp huzurunu korumak hasta bir insan için olduğu gibi zorunluluk değildir, yorulan bir insan için olduğu gibi gelip geçici bir gereksinim yahut tembel biri için olduğu gibi bir zevk de değildir. Çiçeklerin açması gibi, bulutların yağması gibi olağan bir şeydir yatmak onun için. Herkesin bir görevi vardır dünyada. Payına, hayatın fırtınalı yanlarını göstermek, savaşmak düşen insanlar da vardır elbet. Ama Oblomov insan hayatının huzurlu yanını göstermek için böyle yaratılmıştır. O, arena-ya çıkacak bir gladyatör gibi değil sakın bir seyirci olarak gönderilmiştir hayata. Ürkek ruhu mutluluğun heyecanlarına da hayatın darbelerine de dayanamazdı zira. Yitirilmiş bir hayat için pişmanlık duymasına gerek yoktu bu yüzden. Oblomov-ka'nın Eflatun'unun düşünce düşünce vardığı liman buydu işte. Bu felsefe sorunların, görevlerin, amaçların arasında uyutmuştu onu. Kapısında beklediğı, her an yaşamaya hazırlandığı ama bir adım bile atmadığı geleceğinin geniş tabutunun içine, kendi mezarlarını kendileri kazan keşifler gibi girmişti Oblomov.³

Peki, uyuşukluğa yakalanmış, yaşamaktan korkan bu hastalıklı ruh, kutsal Oblomov aslında kimdir? Ailesi ve hizmetçiler tarafından el üstünde tutulup şımartılan, üşümesi, yaralanmaması ve yorulmaması için her şeyden uzak tutulan, tüm kaprislerine anlayış gösterilen; fanusun içinde büyüyen bir bitki gibi ağır ağır, cansız yetiştirilen; ortaya çıkmayı bekleyen yetenekleri daha yeşeremeden köreltilen küçük İlya İlyiç Oblomov kimdir? Bir burjuva-

dır Oblomov. Gonçarov, kendisinin de içinde yetiştiği Rus toplumsal yapısıyla ve eğitimiyle Oblomov tiplmesi aracılığıyla alay eder. Kırklı yaşlarındayken yazmayı planlar Oblomov'u. Yaptığı uzun denizaşırı yolculuk, temaşa ettiği kıpırtısız, uyuklu sahil kasabaları hepsi Oblomov karakteri için bir hazırlık gibidir. Oblomov'un satır aralarında gömülü asıl hazine ise Gonçarov'un derin sevgisini ömrü boyunca ruhunda taşıdığı evi ve çocukluk anılarıdır. Bir gün, telaşsızca yaşayan kasabalarına ismi Yakubov olan emekli bir denizci gelir. Bu yalnız, iyi kalpli, ihtiyar denizci yaşamının geri kalanını geçirmek üzere Gonçarovların evine yerleşir, babaları öldüğünde evin çocuklarını kanatları altına alır, onların hem vaftiz babası hem de çocukluk kahramanı olur. Gonçarov'a göre doğuştan asil ve aristokrat ruhlu bir insan olan bu yaşlı denizci, kimi zaman, "kafanı koparacağım senin" diye hizmetçilerini tehdit etse de kavga etmek için elini bile kaldıracak takati olmayan bu nazik ihtiyar, aksine hizmetçilerin ayak-kabıya ihtiyacı olduğunda ücretini bizzat ödeyerek kendi ayakkabıcısına diktiren yardımsever biridir. Burada, aynı olayların gün gün, yıl yıl kendini tekrar edip durduğu, göze çarpan herhangi bir değişikliğin olmadığı Oblomovka'da, Gonçarov ailesinin evinde, rahat yatağında, acı ve pişmanlığın duyulmadığı bir hayatın içinde tasasız yaşayıp gitmiştir Yakubov; tembellik ve aylaklık diğerleri gibi onun da bütün gücünü alıp götürmüştür. Gonçarov'un çocukluğunda büyük bir iz bırakan Yakubov, Oblomov'un bedeninde can bulur ve tıpkı Oblomov gibi görünüşte hiç acı çekmeden, sahibinin kurmayı unuttuğu bir saatin durması gibi sessizce ölüverir.

Yakubov öldü evet, peki ya İlya İlyiç Oblomov gerçekten tamamen ölmüş müydü? Eleştirmen Dobrolyubov'un dediği gibi, Oblomovka'nın cenaze marşını yazmak için hâlâ erkendir, zira her birimizde Oblomov'dan bir parça vardır. Hayata daha dikkatli bakın, eğer insan hakları konusundan dem vuran bir ev sahibi görürseniz daha ilk kelimelerinden anlayın ki Oblomov'dur o. Eğer zahmetli ofis işlerinden şikâyet edip duran resmî biriyle tanışırsanız, o Oblomov'dur. Her türlü kanunsuzluğun yapıldığı ama eğitilmiş insanların içindeyken hiç azalmayan bir coşkuyla kanunsuzluk hakkında atıp tutulan bir yerdeyseniz farkında olmadan Oblomov'un tarafına geçmişsinizdir. İşte o anda bu insanların gürültücü ve can sıkıcı konuşmalarını kesin ve onlara şu soruyu sorun: Hiçbir şeyin iyi olmadığını söyleyip duruyorsunuz, o hâlde ne yapmak gerekir? Ama onlar bunun cevabını bilmezler. Onlara basit çözüm yöntemleri sunduğunuzda ise size, "Evet, ama bu kadar ani mi, hemen mi?" derler. Çünkü Oblomovgiller'in çoğundan pek bir şey bekleme gerekir, zira hepsi üzerlerinde Oblomovizmin mührünü taşır. Bu uyuşukluk hâli ve derin yeteneksizlik, ortak bir gevşeme hâlidir. Bu yüzden Oblomovgiller neye ihtiyaç duyduklarını ve neye üzüldüklerini dahi bilmeden durmadan ileri geri konuşurlar. Arzuları ve istekleri olmadan yaşayamazlar onlar, fakat arzularını yerine getirmek için de hiçbir şey yapmazlar. Acı çekerler, öyle ki ölmek bile daha iyidir ancak ileriye doğru bir adım atıp kendileri için hiçbir şey yapmazlar; tek yaptıkları şey aldıkları üzücü tabloları duvarlarına asmaktır.⁴

Oblomov karakteri dönemsel bir tiplleme değildir. Gonçarov'un, Ob-

lomov'da sembolleştirdiği uyuşukluk evrensel bir olgudur. Bu yüzden romanı okuyup kenara bıraktığımızda o tekinsiz korku gelir göz bebeklerimize oturur. Zira Oblomov'un hayatında bize de tanıdık gelen bir şeyler bulur hatta korkunç derecede ona benzediğimizi fark ederiz. Görürüz ki kaçınılmaz bir şekilde bizi ele geçirmiştir o, hayatımızın büyük bir alanına yayılmıştır. Şeklini değiştirerek her kuşakla yeniden doğmakta hâlâ yaşamaktadır. Bu yüzden bir eleştirmenin dediği gibi Oblomovluk ile olan mücadelede yaşayan bir inkâr vardır, Oblomov bizim içimizde, en derinimizde belki de yaptığımız en son hareketimizdedir.⁵ Zira Oblomovka gerçek bir coğrafi konum değil bir ruh hâlidir.

Kaynakça

1. Ivan Aleksandroviç Gonçarov, *Oblomov*, Çev. Ergin Altay, İletişim Yay., İstanbul: 2023, s. 109,110,111.
2. Ivan Aleksandroviç Gonçarov, *Age*, s. 242.
3. Ivan Aleksandroviç Gonçarov, *Age*, s. 582, 583.
4. Yevgeniy Solovyov, *Oblomov'un Yaratıcısı; Ivan Gonçarov*, Çev. Emel Saatçi, Dorlion Yay., Ankara: 2018, s. 65,66.
5. Yevgeniy Solovyov, *Oblomov'un Yaratıcısı; Age*, s. 78,79.

BİR GARİP KARKUT MASALI

ZEYNEP ONAR

Bilmem işittin mi?

Zamanın behrinde göz alabildiğine uçsuz bucaksız bir ovanın ortasında Malidinya adında bir kent varmış. Namıdiğer Diyar-ı Karkut... Karkut ne demekmiş? Buraya neden karkut diyarı denilmiş kimse bilmiyormuş. Karkut kimine göre, yakut ve zümrüt taşının karışımından yapılan sihirli bir değnek; kimine göre altında oturanı geçmişe götüren ulu bir ağaç; kimine göre ise içen her acuzeyi yirmilik genç yapan bir bitkiymiş. Ama zamanla bu ihtimallerin sahipleri ölünce ihtimalleri de ölmüş karkut da unutulmuş.

İLLÜSTRASYON NACİ BARIŞAN

Ta ki o güne kadar. O gün de tüm dünyanın bir günü gibi sıradan bir günmüş; sadece tarlada çalışan iki kardeş için değil. Güneşin kavurucu sıcağının altında alınlarından fışkıran terin eşliğinde ekin biçen iki kardeş dinlenmek için gölgeye çekildiklerinde havada süzülen çift başlı dev bir kartal görmüşler. Kanatları ufku kaplayan bu kartalın rengi de altın sarısıymış. İki kardeş gözleri kamaşarak korkuyla izlemişler kartalın uçuşunu. Bu sırada kartalın kanadından kocaman bir tüy düşmüş önlerine. Işıl ışıl da parlıyormuş hani. Küçük kardeş tam elini atıp tüyü yerden kaldıracakken tüy toprağa bir şeyler yazmaya başlamış. Olanlar karşısında neredeyse küçük dillerini yutacaklarmış. Hemen okumuşlar tüyün yazdıklarını. Toprakta “kaf, ra tekrar kaf ve devamında iki harf daha varmış. Son iki harf belirgin değilmiş ama ne yazdığı az çok tahmin edilebiliyormuş. Kardeşler birbirlerinin yüzüne aval aval bakıp “karkut” demişler. Sonra tüy tekrar havalanıp kartalın kanadındaki yerine yerleşmiş. Kartal kanatlarıyla dağların ardındaki yönü gösteriyormuş.

İki kardeş merak içinde gece boyu uyuyamamışlar. Seher vaktinde kalkıp uykusuz gözlerle yola revan olmuşlar.

Büyük kardeş küçüğün tam tersi bir karaktere sahipmiş eskiler derler ya tahammülfersa biriymiş. Ayrıca kendini öve öve bitiremez “küçük dağları ben yarattım” edasına bürünmüş. Tek düşündüğü kendisi ve

kendinin istekleriymiş. Şimdi de bu yolculuğa herkesten önce çıkıp karkutun sırrını öğrenmeye karar verdi diye küçük kardeşin burnundan fitil fitil getiriyormuş. Lakin küçük kardeş ses çıkarmıyormuş. Abisinin her söylediğinin iyi bir tarafını düşünüp yolculuğa devam ediyormuş. Zaten onun gibi fedakâr, alçakgönüllü, merhametli biri Malidinya kentine henüz gelmemiş.

Yolculuklarının ilk günü öğleye doğru acıkmışlar. Küçük kardeş hiç düşünmeden azık torbasını açmış abinin önüne, beraber afiyetle yemişler. Sonraki günler de hep küçük kardeşin torbasındaki yiyeceklerden yemişler. Gün gelmiş küçük kardeşin heybesindeki yiyecekler tükenmiş. Sıra büyük kardeşin heybesindeki yiyeceklerle gelince küçük kardeşe şartlar koşmaya başlamış. Ondan her gün bir şeyler istemiş.

Günler sonra küçük kardeşin artık verecek bir şeyi kalmayınca abi gözlerinin iyi görmediğini kardeşinin daha keskin bakışlı olduğunu söyleyerek ondan gözünün birini istemiş. Küçük kardeş düşünmüş açlık çekmektense bir gözüm daha var onunla idare ederim diyerek vermiş gözünün tekini abisine. E abisinin bununla yetinecek biri olmadığını düşünememiş; sonraki gün diğer gözünü istemiş kardeşinden. Diğer gözünü de hiç düşünmeden vermiş abisine...

Zaman geçmiş, gözleri görmeyen küçük kardeş artık yürümekte zorlanıyormuş. Güneş batmaya yakinken

abi, küçük kardeşi تنها, ıpıssız bir vadide, dalları kupkuru bir ağacın altında yalnız başına bırakarak geçip gitmiş.

Küçük kardeş ağacın dibinde yalnız ne yapacağını şaşırılmış. Bu sırada garip sesler duymaya başlamış. İçindeki korku vücudunu sarsan bir titremeye dönüşmüş. Derken kupkuru dallardan yeşerme çıtırtılarını duymuş. “Gözüne sür! Gözüne sür!” sesleri arasında küçük kardeşin avcunun içine bir adet yaprak düşmüş. Hemen gözüne sürmüş yaprağı. İşte o an bir mucize olmuş ve gözleri yerine gelmiş hem de artık eskisinden daha keskin görüyormuş. Yaprak, kartalın tüyünde olduğu gibi yükselmiş ve daldaki yerine dönmüş. Dallar da yine eskisi gibi kuru, kupkuru bir ağaca dönüşmüş.

Küçük kardeş sabah olunca yoldan geçen bir kervana katılıp onlarla yoluna devam etmiş. Gittiği kentte çok zengin saygın bir tüccar olmuş. Emrinde sayısız hizmetkârlar çalışıyormuş. Bir gün dükkânına bir hamal gelmiş; göz göze gelmişler. Her ikisi de ne diyeceğini şaşırılmış. İnsan kendi gözünü tanımaz mı?

İşte kimileri karkut kelimesinin bu iki kardeşin hikâyesi olduğunu söyler. Kimi de kartaldan düşen tüy diye anlatır. Belki de karkut, yolda yitirdiklerimizdir kim bilir?

Kıssadan hisse almak âdettenmiş. Kıssayı biz anlattık hisseyi bilmem işittin mi?

ZEBİDİ VE KAHİRE’NİN HADİS MECLİSLERİ

RUKİYE AYDOĞDU DEMİR

ikindi namazı sonrasında camilerden şehrin dar sokaklarına doğru akan kalabalık, avlularda bekleyen güvercinler arasında bir süreliğine kargaşaya neden oldu. Güvercinlerin kendilerine daha sakın yeni mekânlar bulma arayışı hafif bir toz bulutu oluştururken, günün bu saatlerinde eşsiz taş süslemeli kemerlerin rengini daha bir benimseyen sokaklar, parlak sarıdan paslı turuncuya dönmeye başladı.

Sair zamanlarda sıcaklığın da etkisiyle camilerden çıkan insanlar kısa süre içerisinde ya bir han duvarının ya da bir sebilin serinliğine sığınır veya yoğun baharat ve kahve kokuları arasında insanı cezbeden Kahire çarşılarına kendilerini bırakırlardı. Ancak bugün farklıydı. Her pazar-tesi ve perşembe ikindisinde olduğu gibi cami cemaati talebelerin arasına karışıyor ve Şeyhuniye Camii’nde düzenli olarak kurulan büyük hadis âlimi Zebidi’nin derslerine akın ediyorlardı. Zebidi’nin asırlar sonra başlattığı bu geleneğin bir parçası olmak, imlâ meclislerinde hadis yazmak sadece talebeler için değil

bütün Kahire için vazgeçilmez bir âdet hâlini almıştı.

Şeyhuniye Camii'ne yaklaştıkça insanlar gözle görülür bir telaş ve heyecanla adımlarını hızlandırıyorlar, âdeta birbirleriyle yarışırçasına derse yetişmeye çalışıyorlardı. Şehre çoğu zaman hâkim olan keşmekeş ve uğultunun arasında abidevi cümle kapısına ulaşmak kolay değildi. Uzaktan gelenler avluya girmeden bineklerini bırakabilecekleri güvenli bir yer arayışına koyulmuşlardı. Talebeler ellerindeki ders malzemelerini bir daha kontrol ederek meclise giriş yaparken bazıları önceki dersin notlarını arkadaşından yazmanın telaşındaydı. Babalarının yanında kendilerinden beklenmeyen bir olgunlukla bekleyen çocuklar, sarıklarının bir ucuyla terlerini silip soluklanan ihtiyarlar, sütunların diplerinde huşu içerisinde Kur'an okuyanlar, ön saflarda dersin başlamasını bekleyen şeyhler, Mısır dışından gelen melik, emir ve diğer misafirler, hülâsa her bir müdâvim burada bulunmanın verdiği huzur yüzlerine yansımış bir hâlde bekliyorlardı. Nihayet yüzü kalabalığa dönük genç bir kari, yalnızca Mısır'da Kur'an dinleyenlerin hissedebileceği bir ahenkle tilavetine başladı ve sükûnet sağlandı. Zebidi kendisine tahsis edilen, ahşap işçiliğinin nadide örneklerinden olan kürsüsünden besmele ve hamdele çekerek meclisini açtı.

Zebidi, yaşına göre erken ağarmış olan saçları, mütebessim çehresi ve ilminin ağırlığını muhataplarına hissettiren davudi sesiyle ilk hadisini nakletti. Âdeti olduğu üzere meclislerine rahmet hadisiyle başladı: *"Merhametli olanlara Rahman olan Allah da merhamet eder..."* Sonrasında ezberinden hadislerin ravilerini, diğer tariklerini zikreder, hadise dair çeşitli malumatı katılımcılara yazdırırdı. Bazen konuyla ilgili şiirler okur, mecliste bulunanların isimlerini kâtibinin yazması ve dua ile dersi bitirir, katılanlara icazet verirdi. Bu şekilde klasik bir hadis halkasına dâhil olmak Kahirelilerin muazzam derecede ilgisini çekmiş, her geçen gün şöhreti artan meclislerin takipçileri de günbegün çoğalmıştı. Ezherli âlimler, zengin tüccarlar, sufiler, vezirler, halife ve emirler... Nihayet Şeyhuniye Camii'nde her yaştan ve her sınıftan insanın katıldığı meclislerin sayısı dört yüze ulaştı. Dört yüz kez besmeleyle açıldı meclisler, dört yüz kez salavatla sonlandı. Dört yüz kez toplandı talebeler diz çöküp Zebidi'nin etrafında, dört yüz kez dağıldı. Dört yüz derste Zebidi'nin ağzından çıkanları yazdı kalemler, sonra kalemleri tutanlar kalplerindekilerle Kahire'nin dört bir yanına dağıldı.

Zebidi için halkalarda toplananlar sadece talebeler değildi, bu zor zamanlarda bir araya gelmesi

gereken Müslümanlardı, ümmetti. Bütün farklılıkları yok sayıp bütün ihtilafları bitirerek inananları hadis ilmi etrafında toplamaktı Zebidi'nin gayesi. Tıpkı Hz. Peygamber'in etrafında toplanan müminler gibi onun sözleri etrafında birleşen bir topluluktan onun talebeleri. Zebidi, 18. yüzyılda sancılı zamanların ayak seslerini işitmiş ve ümmetin ihyası için yegâne gücün ilim olduğuna inanmıştı. Hadis ilmi uğruna rıhlelere çıkmadan, meclislerde bir şeyhin huzurunda diz çökmeden bu ilmin tadına varılamayacağına ısrar etmesi bu yüzdendi. Bir muhaddisin huzurunda edeple diz çökmeden, ondan hadis yazmadan bu ilmin tedris edilemeyeceğini söylemesi bu yüzdendi. Rıhlelerle, meclislerle, icazetlerle, halkalarla insanların gönüllerini bu ilim etrafında birbirlerine bağlamaktı onun derdi. Ümmetin kurtuluşunu meclislerde gördüğü için Hindistan'da, Yemen'de, Hicaz'da, Kudüs, Yafa ve Mısır'da yıllarını bu usulü diriltmek için harcadı. Ümmetin dirilişi hadis halkalarında olacaktı...

Zebidi'nin meclisleri minareler şehri Kahire'nin çeşitli camilerinde yıllarca devam etti. Hanefi Mescidi'nde düzenlenen şemail-i şerif okumaları ile de şöhreti iyice arttı. Bundan böyle insanların yoğun ilgisini karşılamak için sadece camilerde değil ulemanın ve şehrin ileri

**Rihlelerle,
meclislerle,
icazetlerle,
halkalarla insanların
gönüllerini bu
ilim etrafında
birbirlerine
bağlamaktı onun
derdi.**

gelenlerinin evlerinde, bahçe, mescit ve meşhedlerde de dersler yapılıyor-
du. Kahire'nin önde gelen aileleri kendisini evlerinde ağırlamak için birbirleriyle yarışıyorlardı. Zebidi ise talebeleri, kendisine derslerde yardımcı olan müstemlisi ve derse katılanların isimlerini yazan kâtibi ile bu davetlere icabet ediyordu. Bütün aile fertlerinin, dost ve akrabaların katılımıyla gerçekleşen derslere ev halkından olan kadın ve çocuklar da kendilerine ayrılan yerlerde iştirak ediyorlardı. Buhurdanlıklardan etrafa yayılan anber ve öd ağacı kokusu eşliğinde oldukça samimi ve manevi bir atmosferde işlenen dersler, insanların hafızalarına eşsiz bir anı olarak kazanıyor ve asla ayrılmak istemedikleri bu halkaların lezzetine doyum olmuyordu. Bu derslerin ünü zamanla ülke sınırlarını aştı ve Mısır dışından, farklı ülkelerden âlimlerin ve devlet adamlarının da rağbet gösterdiği geniş katılımlı toplantılara dönüştü. Anadolu, Hicaz, Irak, Mağrib, Sudan, Cezayir gibi bölgelerden bizzat katılmayan ulema ve devlet ricali, gönderdikleri mektup ve hediyelerle Zebidi'ye hürmetlerini iletiler. Osmanlı Sultanı I. Abdülhamit de Zebidi'den icazet alan isimler arasında idi. Faslı âlimlerin neredeyse tamamı tarafından ziyaret edilen Zebidi, Kuzey Afrika bölgesindeki ulemanın yetişmesinde etkili isim oldu. Hatta Mağrib halkı arasında Zebidi'nin hac sırasında

ziyaret edilmediğinde hacıların hacının tamamlanmadığına dair bir düşünce hâkim idi. Zamanının en büyük âlimlerinden sayılan Zebidi, bu şekilde ilminin ve şöhretinin zirvesinde iken bir gün hiç beklenmedik bir şey yaşandı.

Kahire, kendisini çevreleyen çöllerin bitimiyle başlayan benzersiz bahçeleriyle, cömertliğin içinde gizemi ustaca saklayabilmiş tezatların şehriydi. Hareketin içinde dinginlik, kargaşanın içinde huzur dünyanın başka hiçbir yerinde bu derece şaşırtıcı bir geçişkenliğe sahip değildi. Belki dâhil olduğu bu tabiatın bir yansıması olarak belki üzerinde çalıştığı İhya'da Gazzali'nin kuvvetli telkinlerinin etkisinde kalarak belki de çok sevdiği eşini kaybetmenin verdiği derin hüznle bir gün Zebidi, etrafındaki bütün sesleri susturarak yalnızlığı seçti ve inziva-ya çekildi. Bundan sonraki senelerde Mısır'da yaşanan çok yönlü krizler, iç karışıklıklar, kıtlık, açlık ve veba salgını gibi pek çok felaket birbirini takip etse de o, tüm bunları sessizce köşesinden izledi. Kendisi de bir veba salgınında aniden vefat ettiğinde büyük muhaddis Kahire'deki son dersini de böylece nihayete erdirmiş oldu.

Park Nohae*Koreceden çeviren: **Büşra Melek Gedikoğlu****ÇİÇEK FIRLATMAK**

Filistinli çocuklar taş atıyor
 Köy sokaklarına zorla giren kurşun geçirmez ciplerin
 Silahlarından önce taş atıyorlar
 Yataklarının başucuna kadar giren tanktan önce
 Filistinli çocuklar taş atıyor

Ateş başladığında çevik bir şekilde kaçıyorlar
 Arkalarından vurulan arkadaşlarını sürükledikten sonra
 Bir kez daha dışarı koşup taş atıyorlar

Masada kalem tutarak ödev yapan elleriyle
 Daha sonra gizli gizli aşk mektupları yazacak olan
 Filistinli çocuklar taş atıyor

Tutacak hiçbir şeyi olmayan çocuklar
 Gözyaşlarıyla ıslanmış olan taşları atıyor
 Kan ile ıslanmış olan hayallerini bırakıyor

Dünyada bundan daha hafif bir taş olabilir mi
 Dünyada bundan daha ağır bir taş olabilir mi

Filistinli çocuklar taş atıyor
 Atıkları taşlar yumurtadan küçük
 Sanki coşkulu bir demet çiçek fırlatıyorlar

B a ş K a
S e s l e r

*Park Nohae dünyanın savaş, yoksulluk ve sefalet çeken pek çok bölgesinde barış yanlısı faaliyetlerde bulunmuştur. Koreli şairin Filistin hakkında kaleme almış olduğu bu şiir, 23 Haziran 2024 tarihinde Filistin halkıyla dayanışma etkinliğinde tanıtılmıştır.

B İ R   a Z I B İ R  İ Z İ

‐- Ne kadar güzel bir yer.

- Güzel mi? Toz topraktan başka bir şey yok.

- Toprağın güzel olduğunu düşünmüyor musun? Bütün güzel şeyleri bize toprak verir.

- Öyleyse size göre bütün güzel şeyler toprağa geri döner.”

Abbas Kiyar stemi’nin *Kirazın Tadı* filminden...

"Aşka, sevgiye, güzelliğe, dağa, taşla, yola, ağaca, buluta, yağmura, ata, koyuna hatta çekirgeye ve karıncaya bile türküler söyleyen bir millet romantik değil de nedir?"

TUFAN GÜNDÜZ

Tufan Bey, çiçeği burnunda kitabınız *Tac Mahal'in Mumları*, raflardaki yerini aldı. Okuru bol olsun, yerini bulsun dileklerle başlamak istiyorum. Bana öyle geliyor ki diğer bütün kitaplarınızda kullandığınız akademisyen dilinden uzak, tahkiyeci, akıcı üslubunuz, destanları anlatışınızdaki özgünlüğünüz ya da parlak ön sözleriniz *Tac Mahal'in Mumları*'nın ayak sesleriydi. Edebiyat ve tarihin ustalıkla iç içe geçtiği bu kitabın yazılma sürecinden ve yazma merakınızın nasıl başladığından bahsedebilir misiniz biraz?

Lise yıllarımdan beri küçük hikâyeler yazıyordum zaten. Edebiyata ilgim de o zamanların eseri ama üniversitede yollar ayrılabilir. Öğrenmeniz ve üzerinde çalışmanız gereken alan farklılaşıyor. Bende de uzun bir zaman için öyle oldu. Akademik çalışmalar çok zaman alıyor ve yıpratıcı bir süreç gerektiriyor. Belki de o yüzden uzun süre hikâye yazmadım, yazdıklarımı da kitapların arasına sıkıştırıp bıraktım. Bazılarını da kaybettim. Birkaç yıl önce yazdıklarımı yayınlatabilirim cesareti geldi.

SÖYLEŞİ
SELMA MAŞLAK

Ta Mahal'in Mumları'na "Ömer Seyfettin'in aziz hatırasına..." diye başlıyorsunuz. "Duvarların Dili" adlı öykünüzde de yine Ömer Seyfettin'e selam veriyor, "Forsa"nın devamını kaleme alıyorsunuz. Ömer Seyfettin'e olan ilginizin özel bir nedeni var mı?

Dikkatiniz için teşekkür ederim. Ömer Seyfettin, millî edebiyatımızın mihenk taşı. Genç yaşta kaybedilmiş olması edebiyatımız için önemli bir kayıp. Onun hikâyeleri çok güçlü tezler içeriyor. Osmanlı Devleti'nin dağılma dönemine tanıklık etmesi ve çırpınışları beni derinden etkiledi. Ona karşı vefa borcumuz varmış gibi bir hissediyordum. Dönem hikâyelerini bir araya getirerek Ömer Seyfettin'in mirasını devam ettirmek iyi olur diye düşündük. Böylece on beş hikâyeden oluşan bir armağan yapmış olduk.

Ömer Seyfettin'in "Forsa" hikâyesine devam yazmak ise edebiyatımız için küçük bir deneme diyelim. Sanırım ilk defa başka bir yazarın hikâyesine devam yazılmış oldu. Bu hususu edebiyat eleştirmenlerine bırakıyorum. Doğrusu nasıl karşılanacağını da merak ediyorum.

Oldukça geniş bir çalışma sahanız var, Tufan Bey. Dilerseniz biraz oradan devam edelim. Tarihe baktığımızda her milletin kendine özgü bazı karakteristik özelliklere sahip olduklarını görüyoruz. Mesela Alman deyince akla disiplin, kuralcılık geliyor, İngiliz deyince oyun kuruculuk, Yunan deyince felsefe, Fransız deyince şiir vs. Peki, Türk deyince akla gelen özellikler nelerdir? Tarih, Türk'ü nasıl hatırlıyor?

Elbette ilk akla gelen yönetme tecrübesi. Türkler tarih boyunca büyük ve çok uluslu devletler kurmuşlar ve yönetme becerisi göstermişlerdir. Ayrıca çok romantik bir yapımızın olduğunu da söylemek gerekir. Aşka, sevgiye, güzelliğe, dağa, taşla, yola, ağaca, buluta, yağmura, ata, koyuna hatta çekirgeye ve karıncaya bile türküler söyleyen bir millet romantik değil de nedir?

Tufan Bey, İslamiyet'in ilk yıllarında Hz. Peygamber zamanında Türkler, tarih sahnesinin hangi evresindeydiler, yeryüzünde hangi Türk devleti ya da devletleri vardı?

Göktürkler (552-745) dönemine tekabül ediyor. Oğuzlar, Kırgızlar, Türgişler gibi boylar Göktürk bayrağı altındaydı. I. Göktürklerin dağılmasından sonra Hazarları da saymak lazım. O döneme ait şöyle de bir bilgi dikkat dikkat çekici:

"Hz. Muhammed'in 627 yılında Hendek Savaşı'na hazırlandığı sırada bir Türk çadırında oturduğu rivayet edilir. Bu adırın Asya'nın uzak bozkırlarından Medine'ye kadar nasıl geldiği bilinmez ama rivayet gerçekten doğru ise herhâlde Arap tüccarı tarafından görülmüş beğenilmiş ve Medine'ye kadar taşınmış olmalıdır. O devirlerde Arap tüccarlarına bağlı kervanlar İpek Yolu'ndan Çin'e kadar gidiyordu. Muhtemeldir ki bu yollar boyunca zaman zaman Türk kabilelerine rastlıyorlar onlarla alışverişte bulunuyorlardı."

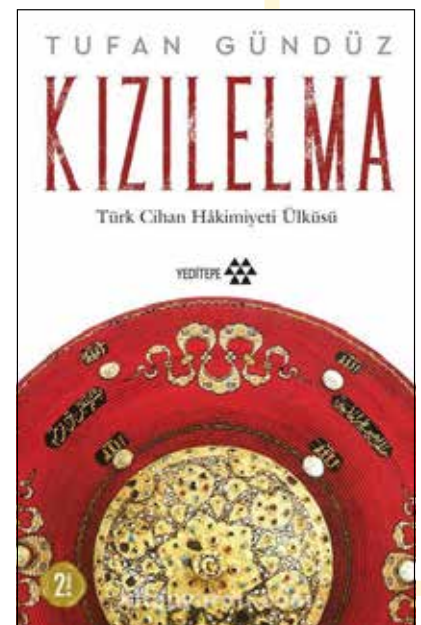
Türklük ile Müslümanlık asla birbirinden ayrı düşünülecek iki kelime. Hatta tarihte "Müslüman" yerine "Türk" kelimesinin kullanıldığını biliyoruz. Peki, tarihte Türklerin

Müslümanlar ile karşılaşması nasıl olmuştur? İslam'a kılıç zoruyla girildiği iddialarını nasıl değerlendirmeliyiz?

Bu hususu *Kur'an ve Kılıç: Türkler Nasıl Müslüman Oldu?* adlı kitabımda uzun uzun anlattım. Türklerin İslamiyete kılıç zoruyla girdiği hususuna katılmam mümkün değil. Göktürklerle savaş yaşanmadı ki. Türklerin İslamiyet'e girişi Karahanlılar döneminde başlar ve yine Türk hükümdarlar eliyle yürütülür.

MÖ 2250'lere kadar giden uzun bir tarihimiz var. Bunun yanı sıra Göktürkler, Karahanlılar Selçuklular, Osmanlılar ve tüm Türk devletlerinin yükünü sırtında taşıyan Türkiye Cumhuriyeti ile yayıldığımız geniş bir coğrafya. Slogan hâline gelen "Tarih bizi çağırıyor." ve "Türk beklenendir." cümleleriniz bu geniş coğrafyaya mı işaret ediyor?

Hayır. Birincisi Türklerin tarihte oynadıkları role dikkat çekmek içindi.

Milletler zaman zaman sessizlik ve kendi kendisini tamir ettiği, dinlendiği dönemler yaşarlar. Bu durum onların siyasal, sosyal, kültürel etkilerini kısa bir zaman için de olsa azaltır veya yokmuş gibi gösterir. Türkler de böyle bir dönem geçirmişlerdir. Şimdi büyük ölçüde toparlandık. Tarihin çağırması bundandır. İkincisi ise tarihin Türklere yüklediği bir misyondur.

“Tarih bizi çağırıyor. Çünkü biz olmadan bölgemizde barış ve huzur olmayacak. Türkiye üzerinde taşıdığı tarihî miras yüzünden kader ve inanç birliği ettiği ama tarihin cilvesiyle bugün ayrı düştüğü bütün toplumlarla ilgilenmek zorunda. İşte bu yüzden Bosna-Hersek’te, Suriye’de, Mısır’da, Afganistan’da, Yemen’de, Irak’ta, Filistin’de, Kosova’da meydana gelen her olay Türkiye’nin sorumluluk sahasına giriyor.”

Kanuni Sultan Süleyman zamanında savaşa giderken “Kızılma’ya, Kızılma’ya...” diye naralar atan askerimiz, 2018

yılına gelindiğinde araya yüz-yıllar girmesine rağmen Zeytin Dalı Harekâtı’na giderken gazetecilerin nereye gidiyorsunuz, sorusuna yine Kızılma’ya diye cevap veriyor. Padişah minyatürlerinde altın küre şeklinde tasvir edilen, şiirlere, hikâyelere konu olan bu Kızılma nedir, neresidir?

Kızılma, şimdilerde psikolojik güç diye tanımladığımız anlayışın Osmanlılar döneminde somutlaşmış hâlidir. Ordu, kendisini yenilmez görür ve güneş her nereden batıyorsa oraya kadar gidip fethedeceğine inanır. Uzak ufuklar erişilmez yerler olmaktan çıkar ve cihan hâkimiyeti fikri doğar. (Padişah minyatürlerinde resmedilen altın kürenin ise Kızılma fikriyle ilgisi yoktur. O tip tasvirler, Çin ve Hint minyatürlerinde de görülüyor.)

“Zamanla dillerden düşen, büsbütün unutilan Kızılma, sadece ülkemizi değil tüm varlığımızı kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya kaldığımız bir dönemde 20. yüzyılın başların-

da tekrar hatırlandı. Ancak bu yeni dönemin kalem sahipleri onu muzaffer orduların fetih arzusu olarak değil küllerinden doğmaya namzet bir milletin diriliş öyküsü olarak tanımlama eğilimindeydi.”³

Yakın tarihimiz açısından konuşursak (Kıbrıs Çıkarması, Papa Suikastı, askeri darbeler, Haşhaş Krizi...) Büyük Olayların Kısa Tarihi adlı kitabınızda “Olayların bazen kahramanı olmak bazen bizzat tanığı olarak orada bulunmak paha biçilmez bir şanstır. Ama hiç kimse gerçekte nasıl bir tarihî olayın parçası olduğunun farkında değildir.” diyorsunuz. Bu cümleyi biraz açabilir misiniz?

İnsan içinde yaşadığı dönemin olaylarına gündelik hayatın verdiği telaş içinde farkına varmayabilir. Bazen çok büyük gibi görünen olaylar siyasal veya askerî açıdan bir değer arz etmeyebilir. Bazen de büyük bir olayın başlangıcı fark edilmez ve sıradan bir olay gibi durur. Soğuk savaş yıllarında doğmuş ve büyümüş biri olarak Sovyetlerin Macaristan’dan tanklarını çekeceğini açıklamasını duymuş olmak heyecan vericiydi. Keza Berlin Duvarı’nın yıkılması, Sovyetlerin dağılması, Türk Cumhuriyetlerinin birlikten kopup bağımsızlıklarını ilan etmeleri de aynı heyecanın birer parçasıydı. Bunlar şimdilerde tarih oldu. Benim akranlarım bu olaylara tanık oldu. Ancak o zamanlar bizler bu konuları tartışırken Perestroyka ve Glasnost’un bir aldatmaca olduğunu, SSCB’nin asla dağılmayacağını tartışmıştık. Mesele şu etrafımızda gelişen olaylara tanık olma fırsatı yakaladıysak eğer bunu ıskalamız gerekiyor. Bu yüzden yakın dönemlerde meydana gelen olayları sürekli hatırlatmakta fayda var.

“

Bazen çok büyük gibi görünen olaylar siyasal veya askerî açıdan bir değer arz etmeyebilir. Bazen de büyük bir olayın başlangıcı fark edilmez ve sıradan bir olay gibi durur.

Sevgili yorumcu, size gecenin bu saatinde yazmamın nedeni, d n gördüğüm rüyanın etkisiyle uyku-
mun kaçması. Rüyamda İstanbul Boğazı'nı seyrediyorum. O sırada sa-
ğında bir  ocuk beliriyor. Osmanlı kıyafetleri içinde... Boğazı gösteriyor telaşla. Konuşmadığı gibi herhangi bir ses de çıkarmıyor. Gösterdiği yöne bakıyorum. Hiçbir şey yok; sular sakın, martılar acelesiz.

Sol taraftan bir gürültü geliyor o sırada. Dönüp bakıyorum. Altında durduğum ağaçta bir seyir terası varmış meğ r. Seyir terasının üstünde onlarca insan... Bir an önce çıkmaya çalışır gibi dönüyorlar telaş içinde. Ama birbirleriyle yer değış-tirmekten başka bir şey yapmıyorlar.

Aralarından biri, tırabzandan sarkarak "şu koca gemiyi gösteriyor  ocuk sana," diye bağıırıyor, " zerine geliyor, k r m s n?" G rm yo-rum hiçbir şey. Ben de telaşlanmalı mıyım karar veremiyorum. " st m-desiniz. Size de çarpabilir. Neden kamıyorsunuz?" demek aklıma gelmiyor. Ama bana doğru gelen bir gemi varmış, korkmam gerekiyor-muş gibi hissediyorum. Birkaç adım geri atıyorum boğaza doğru bakarak.

 ocuk ve terastakiler, yüzlerinde inandırmanın verdiğı öz güven, daha bir telaşlı davranıyorlar. "Yuka-rıya, sizin yanınıza geleyim," diyo-

rum. Hep bir ağızdan karşı çıkıp "Olmaz, olmaz," diye bağıırıyorlar.

Artık ben de o büyük gemiyi g -rebiliyorum. Ama eski bir sinema perdesindeymiş gibi silik. Üstelik tabanındaki siyah kısma kadar suyun üstünde. Dalgaları yara yara, köpükler çıkarıp kampanasını  alarak gelmek şöyle dursun, yüzeye dokunmadan havada süzülüyor.

Geminin  ması mantıklı gelme-se de korkup kamam gerektiğini düşünüyorum. Arkamı dönüp koşmamla gökyüzünde ucunu göre-medim bir duvar çıkıyor karşıma. Sağa sola bakıyorum hemen. Her iki tarafta da göz alabildiğine uzuyor önümdeki engel. Bir  ıkış bulma umuduyla sağa doğru koşmaya başlıyorum. Birden beyaz bir bayrak beliriyor duvarın ucunda. Bu sırada gemi, sol yanımda takip ediyor beni. Ama ne yaklaşıyor ne de uzaklaşı-yor, aramızdaki mesafeyi koruyor hep. Bazen yorulup yavaşladığımda o da yavaşlıyor. Hiç durmadan s -rekli koşmamı ister gibi.

Geminin isteğine uyup – aynı zamanda yakalanma endişesiyle – koşuyorum kıvrımlar yaparak uzayan duvar boyunca. Kurtuluşum ona bağıymış gibi bayraktan gözle-rimi ayırmıyorum. Ara sıra duvarın kıvrımlarına girdiğimde beyazlığı kaybedip endişeleniyor, çıktığımda

hâlâ orada olduğunu görüp rahatlı-yorum.

O kadar koşmama, yanı başım-da duvarın uzun zaman simsiyah akmasına rağmen, bayrak ilk gördüğüm andaki kadar uzakta duruyor. Bunun ayırımına vardığım an sol om-zumun arkasında beni takip ettiğini sandığım gemiyi önümde buluveri-yorum. K  t, diye pruvasına çarpı-yorum yüzümü. Bayrak direğindeyse nicedir  are bildiğim beyaz flama asılı. Kurtuluşum, dediğim bayrağın, yolun sonu olduğunu anlıyorum. Ne yapacağımı bilemeyip gerçek-ten korkuyorum bu kez. Kendimi kısıtılmış hissederek ağlamaya başlıyorum.

O sırada uyandım. Rüyanın etki-sinden kurtulamadım gün boyu. Fabrikada bazen arkadaşlar bazen de ustabaşı uyardı durdu; dalıyor-muşum. Çok merak ediyorum sevgili yorumcu. Acele cevap yazmanızı bekliyorum. Bu arada, bloğunuzun sıkı takip ilerindenim.

Saygılarımla
Münir Fidan

Sevgili Münir Bey,

Rüyada gemi görmek birkaç anlama gelebilir. Gemi eskiyse, işlerinizin kötüye gideceğine, yeniyse yükselişi-ne delalet eder. Ama bunu belirtme-

mişsiniz. Sizinkinin en önemli özelliği uçuşması. Güvertesinde olsaydınız, dünya hayatınızın sona ereceğine yorabilirdik. Bu yüzden kaçmanız iyi olmuş. Ancak önünüze çıkan duvarı ne yapacağınız bilemiyorum. Çaresiz, binecek gibisiniz gemiye. Göz göre göre şah-mat yani. Ya da korkunun ecele faydası yok, diyenlerdenseniz öyle avunun. Ne bileyim işte.

Neyse sevgili okurum. Lafı uzatmanın faydası yok. Size şimdiden baş sağlığı diliyorum. Affedersiniz, yakınlarınıza söyleniyordu bu değil mi? Allah rahmet eylesin efendim. Böyle sosyal konularda hiç iyi değildir. Sağlıcakla kalın. Bize rüyalarınızı yazmaya devam edin. En kısa sürede size dönüşecektir.

Mutlu rüyalar dileğiyle.
Acele Yorumcu

Arkadaşımın bundan sonraki hâlini ben anlatayım isterseniz. Zira kendisi pek iyi değil.

Bloğa yazmasından bir hafta sonra bu cevabı almıştı. O zamana kadar gayet sağlıklıydı fakat akşam ateşler içinde acile götürüldü ambulansla. Oradan da yatışı yapıldı. Sürekli öksürmekten değil çorba, su bile içemiyordu. Hanımı başından bir an olsun ayrılmıyor, doktorların neden teşhis koyamadıklarına şaşıırıyordu.

Birkaç gün sonra arkadaşımı ziyarette gittiğimde onu daha bir süzülmüş buldum. Artık öksürmüyor ama

bu kez de midesi hiçbir şey kabul etmiyordu. Kusuyordu verilenleri. Serumla beslemeye çalışıyorlardı. Yanına oturup ağzını arayayım dedim. Aynı bloğa üyeydik. Yorumu okuduğumda gülüp geçmiştim fakat arkadaşımın ne kadar hassas olduğunu unutmuşum. Biraz konuşturunca kafaya fazla taktığını öğrendim. Yazılanlara boşuna endişelendiğini anlatmaya çalıştım. Hanımı rüyayı bilmesine rağmen yorumundan habersizmiş. Çok şaşırdı. Hemen o gün durumu yazıp iyiye yormasını istedik tabirciden. Yine bir hafta sonra geldi cevap. Şöyle diyordu;

Sevgili okurum,

Durumunuza üzüldüm. Biliyorsunuz, çok popüler bir blogumuz var ve ben tek başıma idare etmeye çalışıyorum.

Akşamüzeri bizim kızı kreşten almaya gittiğimde abisi size bir şaka yapmış. Bu yıl liseye başladı ama

hâlâ çocukluğu atamadı üzerinden. Çok kızdım kendisine. Ben de bloğu açık bırakmamalıydım tabii. Ama acele çıkmıştım.

Hanımınızla arkadaşınızın anlattıklarına bakılırsa bayağı etkilenmişsiniz bizim haylazın yazdıklarından. Her neyse... Diyeceğim o ki sizde de var hata; böylesine saçma sapan bir rüyaya ve ondan daha saçma yorumuna inanıp bu durumlara düşünmez ki canım. Zaten geminin içinde değilmişsiniz. Duvarı da aşarsınız inşallah. Sonrası uzun, sağlıklı bir ömür... Yormayın kafanızı bu kadar. Ve bize yeni rüyalarınızı göndermeyi ihmal etmeyin sakın.

Sağlıcakla kalın.
Acele Yorumcu

Telefonumdan bloğu açıp hanımına bu yorumun olduğu sayfayı gösterdiğimde arkadaşımı defnetmiş, dönüyorduk kabristandan.

SÖZ MEYDANINDA ŞİİR ATI

CANAN OLPAK KOÇ

Dağ bellerini aşan yolcuların, uzak ülkelerde ölümlemlerini aramaya giden savaşçıların, bir haberi sahibine ulaştırma derdindeki görevlilerin alın terlerinin, hırslarının, yorgunluklarının yegâne şahidi olan atların bendeki anlamı, uzun yolların hüznünlü yoldaşları olmalarıdır. Kara gözlerine gece yahut gündüz, kış yahut bahar, ırak yahut yakın hangisi çıkmış olursa olsun; orada masumiyet, çocuksuluk ve tahammül kadar çaresiz bir kabul lenişi de görürüm. Ve adına şiirler yazılsa, methiyeler düzülse de insanın atlara yaklaşımının gerisinde muhakkak bir menfaat kokusunun olduğuna inanırım. Divan şiirindeki at benzetmelerini de bu yüzden özel bulurum: Zira şiirlerde at, çıkarsız bir bağıllık dışında, salt benzetme veya yüceltme şeklinde değerlendirilir.

Divan şairinin kabulünde at, çoğunlukla sevgilinin vasıflarına kapı aralayan somut bir örnektir. Benzerlik ilgisi doğrultusunda da bir nitelik, isim ve kimi zaman kişilik kazanırlar. Bazı örneklerdeyse şairlik tabiatıyla at arasında ilgi kurulur. Bu tür örneklerde söz konusu olan soyut bir attır ve belki de şairlerin şiiri ve kendi tabiatlarını ata benzetmesinin başlıca sebebi, onların da benim gibi atların gözlerinde bir hüznün bulmalarındandır. Nihayetinde hüznün fazlasıyla yakışır şiire.

Fehim, bir beytinde kendi şairlik tabiatını doğrudan bir tür at kabul ediyor: Vâdi-i ma'nâda istîsâl-i hasm-ı dîn için/Esb-i tab'-ı şûhına ol dem ki meydân gösterür

Beytin günümüz Türkçesinde şuna yakın bir anlamı var: "Zamanın anlam vadisinde alçak hasmı kökünden

söküp atmak için, şuh tabiatının atına meydan gösterir." Beyitte, divan şairleri arasındaki rekabet duygusunun izlerini bulmak mümkün. Anlamdan biçime hemen tüm imkânların sınırlandığı, kurallara bağlandığı bir şiir anlayışında şairlik yeteneğiyle öne çıkmanın baş koşulu, aynı anlamı bambaşka bir şekilde dile getirmekten geçiyor. Fehim, şiir mecrasını bir savaş alanına benzetiyor. Şair de o meydan da savaşacak atlı süvari oluyor.

Lale Devri'nin ünlü şairi Nedim'se şu beytinde atı hem soyut hem somut anlamlarını karşılayacak şekilde kullanıyor: Ey süvâr-ı esb-i nâzım senden olmaz can dirig/Kande kaldı rahş-ı râhat-bahş ile râhat-bisât

Beyitte Nedim kendisine sesleniyor ve "Ey şiir atının binicisi!" diyor. Hemen peşinden, canının şiirden ayrı düşünülmemeyeceğini ekliyor. Buna göre Nedim'in şiir yazma sevgisi, canıyla bir bütün oluşturuyor. Yani o can o teni terk etmedikçe şiir sevgisi de bitmeyecektir. Peki şair böylesi bir sevginin karşılığında neyi feda etmiştir? Cevabı ikinci dizede, soru sorarak veriyor Nedim: "Rahatlık veren at ile yapılan yolculuk ve rahat yer nerede kaldı?" Buradan anlıyoruz ki şairlik, her türlü rahatlığı terk edip ömrü söz yolculuğuna feda etmekle mümkünmüş. Tabii Nedim bir anlamda, şiiri de bir ata benzetiyor ve cefa gerektiren şiir atının gerçek binicisi olabilmek için gerçek atın verdiği rahatlıktan vazgeçmek gerektiğini söylüyor.

Koca Ragıp Paşa'ysa akıllı olanın, deli bir ata binmesi gerektiği iddiasında: Cilde-gâh-ı şîve-i ferzâne olmaz kûy-ı aşk/Âkil odur kim sürer bu arsada dîvâne at

Elbette beytin birincil kastı aşk. Koca Ragıp Paşa, aşk köyünde işve ve nazda bilgili kişinin olmayacağını, akıllı olanın orada deli bir ata binmesi gerektiğini söylüyor. Ki her ne kadar ismi anılmasa da beyitte Mecnun'a gönderme yapıldığı anlaşılıyor. Zira Kays, aşkıyla aklının yitirdikten sonra Mecnun olabilmıştır. Fakat bu beyti şiir ve şair merkezli de düşünebiliriz. Şayet şiire aşk köyü dersek, söz de pervasız atın ta kendisi olur. Şaire düşen, aklın arzuladığı gündelik menfaatler yerine gönlün istediği doğrultuda hareket eden bir biniciye dönüşmektir.

Şairler bazen kalemi at kabul ederler. Atların yolu şaşırmadan yürüyebilmeleri için binicinin, dizginleri doğru kullanması gerekir. Kalemin de nitelikli eserler ortaya çıkarması, şairin şiir yazma yeteneğiyle mümkündür. Bu tür örneklerde doru at anlamına gelen kümeýt ve kalem anlamına gelen hâme sözcüklerine sık rastlanır.

Vasık, kendi şairlik yeteneğiyle övünürken şairlik yeteneğini ata benzetiyor: Benimle hem-inân olmak nice kâbil bu meydânda/Kümeýt-i hâmem ile arsa-i güftârı ditrettim

Şair oldukça tevazu içeren bu beytinde(!) şiir meydanında kendisiyle yan yana yürümenin imkânsız olduğunu söylüyor. Burada hem-inân, aynı zamanda at başı beraber olan anlamını da içerir. Devamında şair, kaleminin doru atıyla söz arsasını titrettiğini iddia ediyor.

"Hissesimiz şu olsun." diyerek sözün sonuna gelelim: Atları muhakkak çoğumuz seviyoruz. Ama şiiri ata benzeten divan şairlerini de sevip okuyalım.

YUNUS KIYIYA VURDU

emre ko

Her Şeyi koydun mu antana? Belki okursun diye kitap, belki altı çizilecek satırlar için tükenmez kalem, belki de telefonun Őarjı biterse diye powerbank... Kafanda yığımılık düşünceler karşı kıyıda gibi görünüyor. Kalbinde dizginlemeye çalıŐırken bir anda dilini sıyıran sayıklama; Şükür bu hafta da bitti... Emaneti taŐımak kolay değil. Hele tehecctsz yaşamak, virgülden sonra devamı gelmeyen cümleleri kehribara sığdırmaya benziyor. Şükür bu hafta da başlayacak. Şükür ki tamamlaman gereken cümleler olacak. Şehrin nabzı gün gün atarken yunusa taŐıŐıklıklar için heybetli sayfalar açılacak bir bir önünde.

Şimdi düşün. Yürümeyi öğrendiğinden beri attığın bu kaçıncı adım? Eskimeye yüz tutan her Şeyle beraber kesi kırılan, dikiŐi atan, rengi solan kaçıncı ayakkabı paralanmakta ayağında? İğdsel bir koŐullanmayla doğallığı aradığın yolları düşün. Arınmak için fırsat kolladığın yönelimlerine sımsıkı sarılıŐını. Her hengmenin peşinden usulca kıyısına vurup sekinet bulduğın yemyeŐil yosunlu kayalıkları... Sıra sıra dizili apartmanları geçerek sahile kavuŐan ara yolu yürüyorsun. İŞte deniz. Ufuk çizgisinden etrafa dağılan mavinin tonları dalga dalga yüzüyor. Enginliğin cazibesine yaklaŐıkça bir su damlasına dnŐyorsun. Ruhunu

kaplayan katılıklar eriyor. Eridike hafiflemeye yüz tutuyorsun. İnsan bu kıyıda en çok kabına sığamadığında varıyor. Mihraki manalar kasılarak enfsi bir doğumu varoluŐun eŐiėine getirdiğinde bütün müspet yollar kemal rengine bürünüyor. İe akseden sesi daha iyi duyabilmek için ufka yneliyorsun. Ayın güneşi takip etmesi gibi akıp giden enginliği rikkatle temaşa ediyor, gėŐne dolan cemali genişlikte letafet buluyorsun.

Kıyıda olmak baŐkadır. Ne toprağın bağrında sırlanmaya ne de denizin uçsuz bucaksız hudutlarına doğru açılmaya benzer. Zıt duyguların cereyanı içinde tekinsiz bekleyiŐelerin kararghıdır kıyı. Nice emelin n sıra sürüklenmek de nice ulvi arayıŐın ardı sıra gitmek de kıyıda konuŐlanmaya yazgılıdır. z çeŐit çeŐit hikmetle karılan insanın, sancılı dönüŐümler geçirerek varlık denizine düştüğü bilindir. Yaşamın kıyısında toprağın ve suyun birbirine karıŐmasıyla balık meydana gelir. Toprak suya, su toprağa tutunur. İnsan dilemma ile çevrili ykwsne tutunarak başlar. İki farklı cevher, “Ol!” emrinin gölgesinde mahiyetlerini kaybetmeden yepyeni bir görünüŐ kazanır. Olmak ve olmamak arasında mucizevi dönüŐümler geçirmek nice glklri beraberinde getirir. Fakat ilk yaratılıŐta vuku bulduğu gibi hayat da süreğen yaŐanırken

ilahi cemalin eseri olma duygusuna tutunursa en güzel sebepler en güzel neticeleri doğurur. İŞte bu yüzden kıyıda, toprağın ve suyun keŐiŐtiėi yerde, karanın ve denizin birbirine tutunduğu mahalde, mihraki manaların Őerha Őerha açıldığı muhitte temaşa etmek baŐkadır.

Martılar kanatta, uçmak en çok onlara yakıŐıyor. Kumsalın tepesinde yüzlercesi kır tüylerini hava boŐluėuna vurarak raks ediyor. Derken biri irtifasını düŐürüp kavis alarak kumun bağrına sarsıntısız bir iniŐ yapıyor. Dinlenceye çekildiği yerde pır pır atan kalbini, etrafını kolaçan eden bakıŐlarında görmek mümkün. Sonra biri daha peŐi sıra usulca salınıyor. Çobanlı İskelesi uzaktan bakınca ince bir çizgi gibi görünüyor. bek bek insan grupları üzerinde yürümekte. Biraz daha yakınlaŐıka oltasının başında pusuya yatanları, seyyar satıcıları, güneşi çehresine alıp fotoğraf ekinenleri fark ediyorsun. Süt mısır, kzde mısır, nohutlu pilav, çiğ köfte tezghları seyyar hâlinde kalabalığı çağırıyor. Fermuarlı uzun kesim eŐofmanlarını giyinmiŐ, sağlıklı yaşam fedaisi emekli bir çiftin spor saatlerine denk geliyorsun. Yeni nesil mekânlar her zaman olduğu gibi iğne atsan yere düŐmeyecek őrilde kalabalık. Martılar gibi boŐalan masanın sandalyelerine hemencecik konuveriyorlar. Hayat burada da

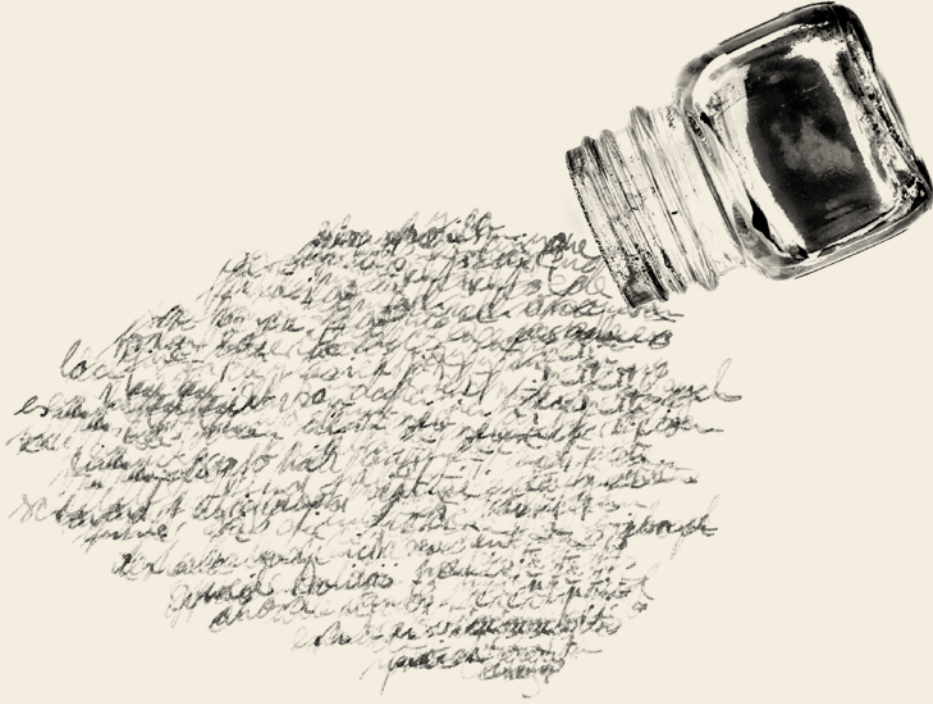
devam ediyor. Kendi hâlinde. Bin birinci fotoğraf çekim denemesi olsa da güneşin batışını kadrja sığdırmaya kararlı.

Dalganın hangi ses aralığında fısıldadığına aşina olmasan da onun o çepeçevre kuşatan doğal akustiği suyun kabı doldurması gibi içe doğru akar. Kumun eğimli yüzeyine vururken çıkardığı foşurtu kısılarak geri çekilir. Ardından gelen yeni dalgalar aynı ritimle kuma vurmaya ve akıp gitmeye devam eder. Dalganın ses perdesi hava bozarsa yükselir, açarsa alçalır. En kısık perdede bile akustik bozulmaz. Denizin neyi fısıldadığını duymak için eğilmene gerek kalmadan ruhunun rıhtımına değdiğini hissedersin. Can kafesinde işlevini yitirmiş bölük pörçük enerji kalıntıları, dalgaların çıkardığı köpüğe tutunarak rıhtımdan ayrılır. Yaşamın fizik kurallarını dikte eden, bilinç heybesine tuğla gibi binen yüklerin hafiflediği, biteviye genişleyen bir an düzlemidir burası. Dünyanın gürültüsüyle arana görünmez bir perde çekip deruni frekansları kolayca yakaladığın saklı çekim alanı. Bazen göz pınarından süzülmesi gerekirken sadece içe doğru akan gözyaşlarını bağışlayarak özgür bıraktığın mutlu vedaların sığınağı. Bazen de yargılamadan, küçümsemeden, ötekileştirmeden her hâlini şefkatle kucaklayan arkadaşınla gün batımını seyre daldığın muhabbet durağı. Doğadaki eşsiz temaşa noktaları âdeta insandaki yıkıcı tarafın güven duygusuna, umuda ve huzura verdiği zararları tedavi etmek için boyanmış. Bak, zerre hata yok; gökler, yer ve ikisi arasındakilerin yaratılmasında. Lütfen tekrar bak, nokta hataya ihtimal veren gözlerin yorgun ve argın şekilde yuvasına geri

dönecek. Ruhunu beşiğinde sallayan sesi dinle. O'nun (cc.) her yerde hazır ve nazır aziz bir dost oluşunu anla. Korkma sakın. Yalnız değilsin. Terk edilmedin.

Kumsal, toprağın gözden kaybolmaya başladığı yerde atlas bir yaygı gibi serili. Koca dağları tahkim eden kayalar deniz seviyesine doğru gittikçe ufala ufala kuma dönüşüyor. Zerrenin estetiği başlıyor. Rengârenk deniz kabukları, yer yer otlar, çer çöp ve odun parçaları yaygı boyunca temaşaya yeni bir sayfa açıyor. İnceliğin zarafetini umut edince öyle üzerine basarak gidemiyorsunuz. Doğadaki canlılığın sessiz işaretleri, özgünlük ruhunun aldığı yaraya ilaç gibi geliyor. Perde açılınca deniz salyangozunun, denizdişinin, midyenin ve istiridyenin kabuğunu terk ediş hikâyesi bir anda sükün ediyor. Yumuşak tabiatlı bu canlılar denizin derinliklerinde korunmak için salgıladıkları proteinerle kendilerine küçük bir kale inşa ederler. Fakat bu kalenin duvarları zamanla katılaşıp ve yumuşakça içeride mahpus kalma tehlikesiyle

yüzleşince kabuğunu terk eder. Kimi dibe çöker kimi de dalgalara kapılıp kumsala vurur. Nihayetinde ortaya rengârenk kabukların süslediği canlı bir tablo çıkar. Denizde uzunca bir gezintiden sonra karaya dönen çer çöp ve odun parçaları da ıslanmış, maceralarını yansıtır. Derken Mevlana'nın suyu, tefekkürü benliğin kıyısına yaklaşır. Muallim, "Şu bir damlacık gönle öyle bir inci düştü ki Allah (cc.) o inciye denizlere de göklere de vermedi." der ve ufuk çizgisini düğümleyen bağ çözülür. İnsan da şu gürbüz âlem içinde deveran eden bir âlemdir. Nice arayışında sebat bulup da emanete tanıklık ederse gökteki kandiller yoluna ayet ayet ışık tutar. "Ey İnsan!" der Muallim, "Senin çer çöpün de düşüncelerindir! Suyun yüzü de düşünce ırmağı da akıp giderken sevimli, güzel, çirkin, çok sayıda çer çöpü de sürükler, onlardan bir türlü kurtulamaz. Tertipleyen öyle tertiplemiştir. Aslında hakikat bahçelerinden akıp gelen bu ırmağın üstüne, gayb âleminin meyvelerinden kabuklar düşer. Sen o kabukların özünü, meyvesini suyun içinde ara!"

FEMİZLİK VAKTİ

FATMA ASİYE ŞENAT

Yeni miladi yıl, yeni umutlar, yeni başlangıçlar demek. Bu sene harika bir denk geliş de var, yeni yılın ilk günü aynı zamanda bizim kutlu üç aylar mevsimimizin de başlangıcı. Bu bizim kültürümüzün hesap devir vaktine de çok az kaldı demek. (Şaban ayının on beşi Berat Gecesi'ni ya da bir başka yoruma göre de Kadir Gecesi'ni kastediyorum, hani bir yıllık ömür programının takdir edildiği zaman olarak kabul edilen gece.) Yeni yılla birlikte sevgili recebi karşıladık bile, Allah ömür verirse ardından gönle şifa şabanı ile ruha huzur ramazan da hayatımızı değiştirip dönüştürme için sıralarını beklemede olacaklar. Kısaca taze başlangıçlar birbirinin içinde katlanarak geliyor hayatımıza.

Hem maddi hem manevi, hem zahiri hem batinı dünyamızı yeniden yapılandırmak, hatta “kişisel dönüşüme girmek” için harikulade bir zamanlama yapılmış sanki. Bu iki sahanın birbirinden kopuk olduğu, farklı prensiplerle çalıştığına dair bir dizi öğreti çevremizde kol gezse de aynı Rab tarafından var edilmiş olmalarının tabii neticesi şu: İkisi de bizim; madde de mana da, dünya da ahiret de ön de son da. Belki 2025 senkronize şekilde bu iki sahada da var gücümüzle gayret etme sorumluluğumuzu

derinden kavramanın miladı olur. (Cümleliz deyin bu niyete amiin.)

Elbette zahiri âlemimizde üzerinde çalışılması gereken çok saha var, değiştirmek istediklerimiz bir dolu. Ama ben bu yazıda iç yapılandırma-ya yönelik bir konuya odaklanmayı tercih ettim. İç dünyamızı zehirlemekle kalmayıp bütün varlığımızın dengesini bozan bir derde, muhteşem bir Kur'an duası eşliğinde merhem arayalım, hadi! Paylaşmanın öneminden, ensarın muhacirleri nasıl desteklediğinden, diğerkâmlığın ve bencillikçi aşmanın öneminden bahsettikten sonra şöylece buyurur Rabbimiz:

“Bunların ardından gelenler de ‘Ey rabbimiz’ derler, ‘Bizi ve bizden önceki iman etmiş kardeşlerimizi bağışla; kalplerimizde iman edenlere karşı kötü bir düşünce ve duyguya yer bırakma. Rabbimiz! Kuşkusuz sen çok şefkatlisin, çok merhametlisin.’” (Haşr, 59/10)

Malum-u âlîliz, bağışlanma dileme Kur'an'da sıkça hatırlatılan, ardında bir dizi iyilik ve iyileşme, güzellik ve güzelleşme bulunan bir kapının anahtarı. Bu anahtar kapının kilidine takılıp çevrilince adım adım açılan bir değerler haritası belirir önümüzde. Bu haritanın en kritik noktası belki de insani sınırlılıklarının far-

kına varmak, hata yapabileceğini, iyi niyetine rağmen yaptıklarında kusur olabileceğini en baştan peşin peşin kabul etmektir. Zira istiğfar, sadece adı konmuş, bilinen günahların izlerini silmek için gelmez insanın diline, gönlüne. İnsan bazen tertemiz niyetlerin arasına karışan hırsı, egoyu fark edemez, bazen kaş yapayım derken göz çıkarır, bazen maksadı aşan sözler söyler, işler yapar. İşte bu nedenle istiğfar müminin dilinin, gönlünün pelesengidir.

Ayette “beni” değil, “bizi bağışla” deniyor; beni, sevdiklerimi, eşimi dostumu, bilcümle iman ehlini... Zira biz bir ve büyük bir aileyiz, kişi kendinin bağışlandığını bilse de sevdiklerini rahmet kuşatmasa... Gönlü rahat eder mi? O yüzden “bizi bağışla”. Daha kimi? Bir de iman konusunda sebkat edenleri yani bizden önce gelmiş, imanını hayata dökmüş, sonra da dönüp gitmiş bütün iman kardeşlerini... İsimleri, cisimleri hiç bilinmese de... Hani şu eski mezarlıklarda, başcağzında eğri büğrü bir taş kalmış kabirlerde yatanları, artık bir kabri bile kalmayanları... Sen onların hepsini bağışla ya Rab!

Bu dua bizi 2025'ten alır, bugüne kadar gelmiş geçmiş bütün iman ehli canlarla tek bir ibarede buluşturur:

“ellezîne sebekûna/bizden öncekiler” Kıyamete kadar bu dua okundukça bizden sonra gelecek olanlar da bizi aynı kelimeleri kullanarak anacaklar demektir bu. Bir dua, hatta duadaki bir kelime, dünü bugünü yarını nasıl da kavuştururdu, fark ettik değil mi? Kur'an böyledir; bazen tek bir ifadeyle ciltlerle eser yazılacak kadar şeyi düşündürür.

Bağışlanma diledik, bitti mi? Bitmedi, duaya devam ediyoruz: “Kalbimizde iman edenlere karşı en ufak kötü bir düşünce ve duyguya yer bırakma!” İnananlar arasında siyasal, kültürel, etnik, sosyal, bireysel bir çok sebepten, mezhep ve meşrep farklılığından kaynaklanan bir dizi kaos ve anlaşmazlık oluşmuştur zaman içinde. Benzer şekilde şahsi hayatlarımızda da zıt düşüğümüz insanlar olmuştur mutlaka. Bu vakıa hatırdaki tutulduğunda dua, “Ya Rab, bu olumsuz duyguların yüreğimde tortu bırakmasına izin verme!” demek olur.

Evet, inananlara karşı kinden, nefretten, soğukluk hâinden mesafe hissinden kalbimizi temizlemek lazım. Üstelik bu temizliğe de en yakınlardan başlamak en iyisi. Bir sebepten aramızın limoni olduğu, kalbimizi kırmış, incitmiş eş-dost, akraba, iş arkadaşı vs. var ise duanın çemberi içine onları da almak lazım. “E hocam, yaptıkları yanlarına kâr mı kalsın?” diye sorduğunuzu duyar gibiyim. Kalmasın elbet, onları bağışlayarak, bağışlanmalarını dileyerek önce kendi kapsama alanımızdan çıkarmak gerek, sonrasına sonra bakılır. “Yasal yoldan alman gereken bir hak varsa git elbette al, ondan daha fazla

kötülük görme ihtimali varsa elbette kendini korumaya al, bir daha hata yapmasına göz yumma, sessiz kalma. Lakin dün de yaşanmış, olmuş bitmiş öfkeyle, nefretle hatırlamaya devam ederken asıl kendine zarar verdiğini gör. Olay geçti, bitti. O olumsuzluğa tutunma, ondan beslenme” diyorum sadece. Çünkü kötü düşünce, öfke, kin herkesten çok ve önce sahibini yorar ve yaralar. Allah bütün detayları bilir ve değerlendirmesini de ona göre yapar elbet. Hükmün peşine düşme dostum, sen kendine odaklan. Hele bir de “onun böyle davranmasına izin vermekle bana ne öğretmek istedin ey Allah'ım?” demeyi başarsabilirsen, daha iyi bir sen'e doğru yürüyüşünde seni kim tutar artık!

Ayet-i kerime, Rabbimizin güzel isimlerinden ikisiyle mühürleniyor. “Çok şefkatli, çok merhametli.” Rauf, Rahim. Bu iki ismi anmakla şefkatli olmada, affetmede Rabbimizin kendi özelliklerini bizim kalbimize de indirmesini niyaz etmiş oluyoruz. O da bizim bu konuda O'nun ahlakını kuşanmamızı talep ediyor. Çünkü sistem çok açıktır: Bağışlanmak isteyen bağışlar, şefkatle muamele görmek isteyen şefkatli davranır.

(Yazardan sevgili okuyucusuna özel not: Ya Allah diyelim, “Rabbena” kısmından başlayarak bu duayı orijinaliyle de ezberleyelim, tınıdaki muhteşemlikten nasibimizi alalım.)

POST-TRUTH

TUBA NUR UMUT

Son yıllarda giderek daha sık duyduğumuz, günlük konuşmalarımızın bir parçası hâline gelen *post-truth*, Oxford Üniversitesi Yayınları tarafından 2016 senesinde yılın kelimesi seçilmişti. Peki nedir bu *post-truth*? *Post-truth*, “hakikat”ın önemsizleştiği, değersizleştiği; bireysel idrakin, şahsi kanaatlerin ve duyguların, nesnel gerçekliğin önüne geçtiği bir durumu ve dönemi niteliyor. Bilindiği üzere Oxford Sözlükleri, kullanım sıklığı ve yakın gelecekteki gündem potansiyeline dayanarak her sene bir ifadeyi yılın kelimesi olarak belirlemekte. Bu potansiyelin fiiliyata geçişini yansıtır şekilde 2016’dan bu yana hem dünyada hem de ülkemizde bu kavramın sıklıkla kullanıldığını görüyoruz. Öyle ki *post-truth*, birçok yazıda ya da konuşmada, anlamına ilişkin herhangi bir açıklamaya veya tanımlamaya ihtiyaç duyulmadan kullanılıyor.

Kavramın izini sürdüğümüzde, ilk olarak siyaset bilimi alanındaki tartışmalar bağlamında kullanıldığını fark ederiz. Ancak zamanla *post-truth*’un bu

bağlamın dışına taşındığını, dijital teknolojilerle hayli irtibatlı bir anlam çerçevesi kazandığını görüyoruz. Batı literatüründe ortaya çıkıp akabinde küresel düzeyde yaygınlık kazanan *post-truth*’un, çoğunlukla eleştirel bir durum tasviri için iktame edildiği de göze çarpmakta. Söz konusu eleştirel perspektif günümüz dünyasında aldatmanın, hakikati çarpıtmanın yahut gizlemenin, insanların zihinlerini karıştırmının, onları yalana maruz bırakmanın dijital teknolojiler temelli iletişim olanaklarıyla yaygın hâle gelip etkisini artırdığı bağlama vurgu yapıyor. Bu tutumu yansıtacak biçimde kavramın Türkçe karşılığı için “gerçeğin bükülmesi, hakikatin aşınımı, sahte gerçeklik, hakikatin önemsizleşmesi” gibi ifadeler önerilmekte. Zira *post-truth*’taki “post-” ön eki, bilinen şekliyle “sonra” anlamında değil; ele alınan kavramın artık önemini yitirdiğini, etkisiz veya ilgisiz hâle geldiği bir dönemi ifade etmek için kullanılıyor.

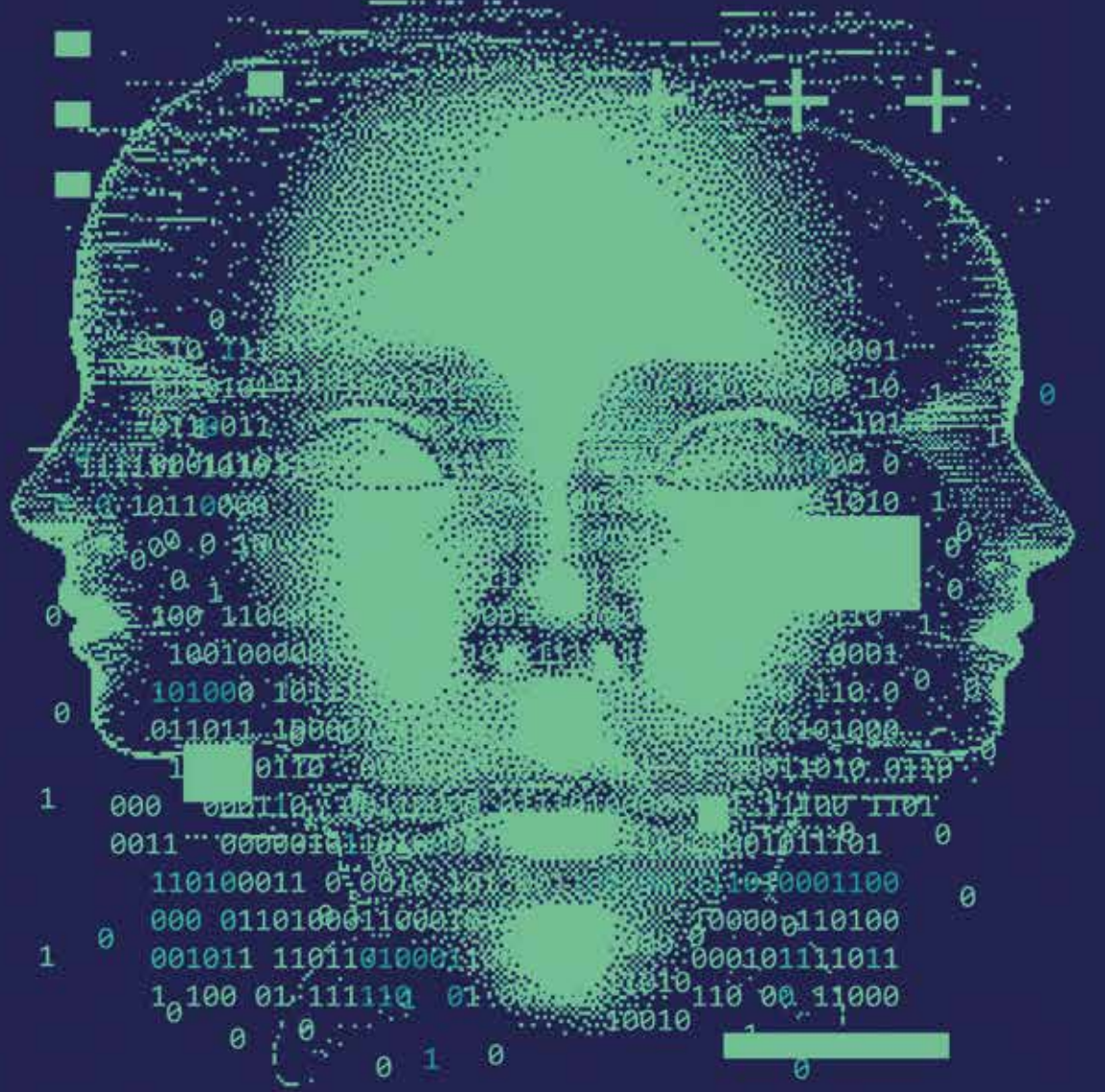
Post-truth’un tek yönlü bilgi akışının gerçekleştiği Web 1.0’dan, çift yönlü

bilgi akışının gerçekleştiği, yani kullanıcıların yalnızca paylaşılan içerikleri tüketmek yerine içerik de üretebildiği Web 2.0’a geçişle bağlantılı olduğu söylenebilir. Bu yönüyle farklı hakikat söylemlerine zemin oluşturan dijital medya, her türlü malumatla eşit derecede karşılaşma imkânı sunmakta. Editöryal denetimden geçmemiş ve teyit edilmemiş bilgilerin dolaşıma girmesi, hakikat olarak sunulabilmesi, birçok meselede toplumsal kutuplaşmayı derinleştirmesi, bu yapının tipik neticelerinden sayılabilir.

Öyle görünüyor ki geleneksel dünyada neyin hakikat olduğu hususunda yol gösteren epistemik otoritelerin yerini algoritmalar, trendler, influencerlar ve beğeniler (likelar) alıyor. Hakikat günümüzde doğru olana, doğru olanı gösterme çabasına referansla ele alınmıyor; popülerliğin, niceliklerin terazisinde tartılıyor. Hakikat, büyük ölçüde ekonomik ya da ideolojik yapılarla ilişkili olarak kurgulanıyor, üretiliyor ve dolaşıma sokuluyor. Bu süreçte, kurgulanan hakikatler belirli çıkarlara hizmet

ediyor ve tabii nesneleşen özneler de manipüle edilebiliyor.

Post-truth, kadim dünyanın merkezî temalarından biri olan “hakikat”ın, çağdaş dünyanın keşme-keşinde kaybolmuş, önemsiz hâle gelmiş bir kavram hâline geldiğini seslendirirken bir yandan da yeni hakikat(ler)in tüketim toplumunun elinde bir meta, sosyal medyanın dilinde bir kurguya dönüştüğünü de ifşa ediyor. İnsanın Hak olanı değil; gelip geçici trendleri referans aldığı bir dünyada hakikat, bireysel arzuların gölgesinde değersizleşmiştir. Peki *post-truth* çağında bizlere düşen nedir? Burada felsefeci McIntyre’in ifade ettiği şekliyle, *post-truth* çağında hakikati çarpıtmak ve değersizleştirmek için kullanılan farklı yolları nasıl izah edeceğimiz, anlaşılır kılacağımız meselesi önem arz eder. *Post-truth*, teyit etmenin, tahkik etmenin, eleştirel tutumun ve en nihayetinde hakikate tutunma çabasının ne denli zaruri olduğunu bizlere bir kez daha hatırlatır.

Kaynakça

1. Adem Terzi, “Post-Truth Kavramı ve Türkçe Karşılıkları Üzerine,” *Türk Dili Dergisi*, 82o (2020), s. 8o-86.
2. Lee McIntyre, *Hakikat-sonrası*, Terc. Mehmet Fahrettin Biçici, İstanbul: Can Sanat Yayınları, 2019.
3. <https://languages.oup.com/word-of-the-year/2016/> (Erişim: 03.12.2024)

AYKUT ERTUĞRUL'U OKUMAK İÇİN 10 SEBEP

SUAVİ KEMAL YAZGIÇ

BİR 1981 yılında Almanya'da dünyaya geldi. İlk kez yirmili yaşlarda yazmaya başladı. İlk öykü kitabı *Keyfekader Kahvesi* 2011 yılında yayımlandı ve aynı yıl Ömer Seyfettin Öykü Ödülü'nü aldı. *Mümkün Öykülerin En İyisi*, *İki Dünyanın Ustası*, *Başlangıçların Sonsuz Mutluluğu*, *Evrenin Yatışmaz Yapısı* adlı öykü kitapları yayımlandı. *Son Oyuncak Mağarası* adlı bir ocuk, *Bellek ve Başka Tuzaklar* ile *Kusurlu Rüya* isminde inceleme ve deneme kitaplarına imza attı. 2018 yılında yönettiği dergilerde gençlere alan açmasından ve hikâyelerini dil, üslup, teknik ustalık ve özgünlük ile yazmasından dolayı Necip Fazıl Ödülü'ne layık görüldü.

İKİ İnsanlık binlerce yıldır anlatıyor. Formlar ve araçlar ne kadar değişirse değişsin “anlatma” isteği ve ihtiyacı devam ediyor. Modern öykü, anlatmanın formlarından sadece biri. Formların kendi içlerinde birer tarihi ve yapısı olsa da “anlatma” ortak paydası altında toplanınca aralarındaki benzerliklerin en az farklar kadar ilginç ve ilham verici olduğunu söylemek mümkün. İlk kitabı *Keyfekader Kahvesi*'nden beri Aykut Ertuğrul'un yazdıklarından öğrendiğim temel şeylerden biri de işte bu ortak payda. Kendi öyküsünü modern öykünün imkânlarından, kadim anlatılardan ve başka sanat okumalarından yararlanarak inşa eden Aykut Ertuğrul, dikkatimi farklardan ziyade ortak paydaya yöneltmemi sağladı.

Aykut Ertuğrul, öykülerinde fantastik öğelere yer verse de fantastik bir yazar değil. **ÜÇ** Öyküsünde “ejderha nedir?” diye sorsa da ejderhanın bizzat kendisi yer almıyor çünkü. O bütünlüklü bir fantastik dünya kurmak yerine fantastik dünyadan devşirdiği öğeleri gerçek dünyanın içine yerleştirip “melez” bir atmosfer inşa ediyor. Bu bence daha zor bir tercih. Zira tamamen fantastik bir dünya kurmak, kendi gerçeklik düzlemini oluşturmaktır. O düzlem iyi inşa edilirse okur metne o fantastik atmosferin gerekleri çerçevesinde bakar. Oysa fantastik dünya ile gerçek dünyanın iç içe geçtiği durumlarda iki ayrı gerçeklik alanının iç içe inşa edilmesi daha zordur. Aykut Ertuğrul, ilk kitabından beri bunu her seferinde daha iyi başaran bir yazar bence.

DÖRT Bazı yazarlar kâşif, bazı yazarlar da mucittir. Aykut Ertuğrul ise hem kâşif hem de mucittir. Hem var olan perdeleri aralar ve arkasındaki gölgeyi ifşa eder hem de o perdenin arkasına yeni gölgeler ekleyip bize yeni sürprizler hazırlar. Bu biraz da dünyanın bir kısmında çay ve türevi isimler verilen bir kısmında tea ve türevi isimler verilen içeceğimiz gibidir. Aykut Ertuğrul, bu noktada İtalya'ya benzer zira İtalya'da iki ayrı ismi vardır bu içeceğin. Biri ay biri de tea kelimesi ile akrabadır.

BEŞ

Bir hadisin modern öykünün imkânları içinde alabileceği şekil elbette uzun ve tartışmalı bir konu olduğu kadar bıçak sırtı bir hassasiyet taşıması sebebiyle de dikkat çekici. Ben kendi adıma Aykut Ertuğrul'un bu zorlu sınavdan alınının akıyla çıktığını söylemek isterim. Bir hadisin, bir ayetin bir öyküde yer almasının bin türlü yolu olabilir. Ancak yazdıklarımızda hiç ayet, hadis yokmuş gibi davranmak bence daha da tartışmalı bir durum. *Başlangıçların Sonsuz Mutluluğu*'nda yer alan "Üç Hadis", bu anlamda çok önemlidir.

Aykut Ertuğrul'un öykü hakkındaki yazıları da en az öyküleri kadar önemli. "Öykü Gerçekten Yükseliyor mu?", "Netflix'ten Sonra Öykü Yazmak Mümkün mü?" gibi sorular yöneltiyor Aykut Ertuğrul. Ezberlenmiş, klişeleşmiş malumatlar yığını dışında bir bilgiye talip olduğunu görüyoruz. Tartışılmayı, itiraz edilmeyi, yeni açılımlara vesile olmayı hak eden yazılar kaleme alıyor.

Gelenek dediğimiz birikimin olmuş bitmiş ve paketlenmiş bir yığın olmadığını yazarların tekrar tekrar ve kendi zamanlarının ruhları ve ruhsuzlukları eşliğinde inşa edilmesi gerektiğine örnek olabilecek bir öykü dünyası kurdu Aykut Ertuğrul. Gelenek bahsinde eli ve çıtayı yükseltmiş olması bile yazarlık emeğinin ne kadar anlamlı olduğunu ispatlamaya yeter.

ALTI

DOKUZ

Aykut Ertuğrul, dergiciliğe de çok katkıda bulundu ve bulunmaya devam ediyor. *Yumuşak G* dergisine ve *Post Öykü* dergilerine verdiği emek, sadece o dergilerle sınırlı kalmadı, diğer dergilere de ilham kaynağı oldu. Tabii ki ilk öyküsünü, yazısını yayınladığı ilham ve emek verdiği genç yazarların haddi hesabı olmadığını da yazmama gerek yok.

YEDİ

Cemal Şakar der ki: "Ertuğrul'un öyküsünde modern öykünün temel bileşenleri yok gibidir. Zaman, mekân, tipler, olay, olay örgüsü gibi kurucu unsurlar, onun öyküsünde kurucu olarak değil, ihtiyaç duyulduğunda müracaat edilen momentler gibidir. Onun yaptığı modern öyküden farkı şudur: Modern öykü de gerektiğinde bu unsurları soyutlar, çoğu kez zaman, mekân belli değildir, kişilerin adı yoktur; ama burada niyet soyutlamayla belli bir genelliği yakalayabilmek, öyküyü geniş zamanlara, geniş kişilere yayarak evrenselleştirebilmektir. Oysa Ertuğrul'un öyküsünde amaç soyutlamak değildir, zira öykü tümelden yola çıktığı için zaten kendiliğinden soyuttur; onun yaptığı tümel kavramları, tümel tipleri tarihselleştirebilmek için -örneğin öyküde İstanbul'un, Suriye'nin, tekstil atölyesinin, okulun geçmesi bu nedenledir- bu unsurlara müracaat etmektir."

ON

Ömrüm yeter de Aykut Ertuğrul'un 60 yaşına geldiğini görmem nasip olursa bana yine "genç yazar" olarak görünecek. O günün "genç" meselelerini dert edecek ve yepyeni biçimler deneyecek öykülerinde. Bu da benim Aykut Ertuğrul hakkındaki hüsnüzannım olsun.

BİRKAÇ FOTOĞRAFIN UZUN HİKÂYESİ: “THE SALT OF THE EARTH”

MEHMET ÖNDER KARAKAŞ

Wim Wenders ve Juliano Ribeiro Salgado’nun yönetmenliğinde 2014 yılında beyaz perdeyi aralayan *Toprağın Tuzu* (The Salt of the Earth), bir fotoğrafçının kariyerinden çok daha fazlasını, insanlık tarihinin karanlık ve umutlu anlarını bir araya getiren bir belgeseldir. Belgesel, Sebastião Salgado’nun geniş zaman dilimlerinde dünyaya tanıklık eden fotoğraflarını, yalnızca estetik bir yansıma olarak değil insanın içsel dünyasına dair bir çığlık olarak beyaz perdeye taşıyor. Yapım hem görsel hem de duygusal düzeyde izleyiciyi etkilemeyi başarırken insanlık tarihindeki büyük trajedilerle birlikte insan ruhunun direncini ve umudunu keşfetmeye davet ediyor.

Toprağın Tuzu, Salgado’nun fotoğrafçılığını bir sanat dalı olmanın ötesine taşıyarak insanlık tarihinin toplumsal ve çevresel krizlerine bir ayna tutuyor. Salgado’nun Sahel’deki kuraklık mağdurlarından Serra Pelada’da çalışan altın madencilerine, Ruanda’daki soykırım kurbanlarından Amazon ormanlarındaki yerli kabilelere kadar uzanan fotoğraf serileri, izleyiciye bir tür varoluş sorgulama teklif ediyor. Wim Wenders’in estetik duyarlılığı ve Salgado’nun oğlu Juliano’nun biyografik bakışı, belgesele hem sanatsal hem de duygusal bir derinlik katıyor.

Salgado’nun Tanıklıkları

Belgesel, Salgado’nun hayatını ve çalışmalarını kronolojik bir anlatımla ele alır. Salgado, başlangıçta bir ekonomist olarak yetişmesine rağmen dünyanın farklı bölgelerindeki insanlık trajedilerini belgelemeye adanmış bir fotoğrafçı olarak tanınıyor. Savaşları, kıtlıkları ve insanlık tarihinin büyük göçlerini belgeleyen Salgado, aynı zamanda dünyanın maruz kaldığı modern çevresel yıkımı ve insan ruhunun dayanıklılığını görselleştiren bir şahittir. Salgado’nun fotoğraflarında yalnızca bireysel trajediler değil aynı zamanda insanlığın ortak çelişkileri ve tarihi gözler önüne seriliyor.

Belgeselde Salgado’nun hayatı üç ana dönem üzerinden şekilleniyor: İlk olarak işçilerin, madencilerin ve emekçilerin yaşamına ışık tutan “Workers” serisi, endüstriyel kapitalizmin acımasızlığını gözler önüne seriyor. Madencilerin ağır koşullar altında yaşam mücadelesi, fabrikalarda çalışan işçilerin bedensel yorgunlukları ve tarlada ter döken emekçilerin ilesi, yalnızca bireysel hikâyelerin değil aynı zamanda küresel ekonomik ve sosyal sistemin bir portresini sunuyor. Bu çarpıcı kareler, endüstriyel çağın insanların bedenleri üzerindeki etkilerini belgesel fotoğrafçılığının gücüyle aktarıyor.

“Migrations” adlı bölümde zorunlu göçlerin yıkıcı etkilerine dair bir tanıklık başlıyor. Göç, savaş, açlık ve çevresel felaketlerin etkisiyle yerinden edilen milyonlarca insanın trajedisi, yapım boyunca güçlü bir görsel anlatımla belgelendiriliyor. İnsanlar kimliklerinden, topraklarından ve hikâyelerinden koparılırken Salgado, fotoğraf sanatçılığının imkânıyla zamanı durdurarak onların sessiz çığlıklarını duyuruyor. Bu bölümde, Salgado’nun yaklaşımı dünyanın dört bir yanındaki insanlık dramlarını birleştiriyor, izleyiciyi göçün derin acılarına ve sınırların ötesindeki yaşam mücadelesine tanık olmaya davet ediyor. Göç yollarındaki zorluklar, sınırlarda yaşanan insanlık dramları ve mülteci kamplarındaki yaşam koşulları Salgado’nun en güçlü temaları arasında yer alıyor.

“Genesis” adlı son bölümdeyse Salgado’nun sanatsal yaklaşımındaki değişimi izliyoruz. Bu bölüm, yeryüzünün hâlâ bozulmamış köşelerini keşfetme arzusuyla başlamış bir projeyi yansıtıyor. Salgado, doğanın saf güzelliğini ve insanlığın onunla olan ilişkisini yansıtan fotoğraflarıyla çevresel farkındalığı artırmayı hedefliyor. Bu bölümde yer alan kareler, bozulmamış buzullar, el değmemiş yağmur ormanları ve kadim kabilelerin yaşam tarzları gibi temaları içeriyor. Salgado’nun

bu fotoğrafları, yalnızca bir sanat eserine dönüşmekle kalmıyor aynı zamanda doğa ve insan arasındaki dengenin bir simgesi oluyor. “Genesis” bölümündeki kareler, insan ile doğa arasındaki ilişkinin zarif bir yansıması olarak da kabul edilebilir. Bu eserler, aynı zamanda modern dünyanın doğayla olan ilişkisine dair bir zemin de sunuyor.

Sinematografik Bir Yolculuk

Toprağın Tuzu, belgesel sinemaya yeni bir boyut kazandırır. Wenders’ın karakteristik sinematografisi, Salgado’nun fotoğraflarını ve hikâyesini sinema diline dönüştürürken izleyiciyi bir duygu yolculuğuna çıkarır. Siyah beyaz fotoğrafların keskin kontrastları, insanlığın karanlık ve aydınlık taraflarını simgeler. Salgado’nun sanatıyla Wenders’in görsel anlatımı birleştiğinde ortaya sinema ile fotoğrafçılık arasındaki sınırları derinleştiren bir anlatı çıkar.

Belgesel, Salgado’nun fotoğraflarını yalnızca bir arka plan unsuru olarak kullanmaz; bunları yapımın ana bileşenlerinden biri hâlinde sunar. Görüntülerin etkileyciliği, izleyiciyi bir sanat eserine bakar gibi düşündürür. Her bir kare, sinematografik bir tablo gibi sunulur ve insanın yaşadığı acıların ve umutların zamansız bir kaydı olarak hafızalara kazınır. Wenders, Salgado’nun fotoğraflarına sinematik bir derinlik katarken fotoğrafların ruhunu sinemaya dönüştürerek her kareyi düşünsel bir çağrışım hâline getiriyor. Belgesel boyunca izleyici, yalnızca fotoğrafın gücünü görmekle kalmıyor aynı zamanda bu gücün

Film Künyesi:

2014 / 1s 50 dk /

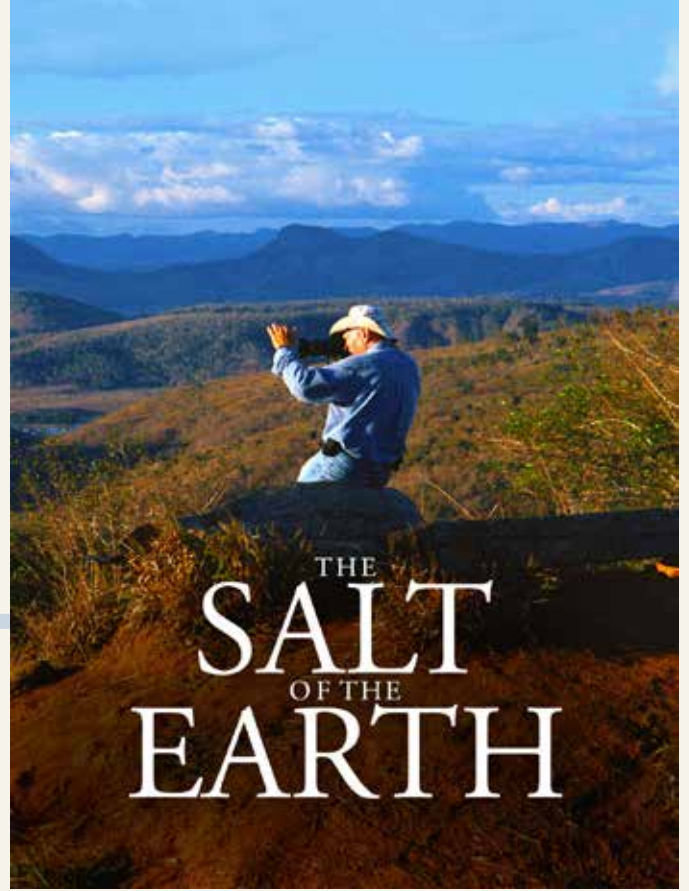
Biyografik, Belgesel

Orijinal Adı: The Salt of the Earth

Yönetmen: Wim Wenders, Juliano Ribeiro Salgado

Oyuncular: Sebastião Salgado, Wim Wenders, Juliano Ribeiro Salgado

Ülke: Fransa, Brezilya

ardındaki derin sorumluluğu da hissediyor.

Metaforların Derinliği: *Toprağın Tuzu* ve İnsanlık

Film boyunca kullanılan *Toprağın Tuzu* metaforu, yalnızca bir sanat objesi değil aynı zamanda bir felsefi söylem olarak karşımıza çıkıyor. Salgado’nun fotoğrafları, estetik bir zevk sunmaktan öte insanın dünya üzerindeki izlerini derinlemesine sorgulayan bir araç hâline geliyor. Bu metafor, belgesel boyunca hem müspet hem de menfi olarak ekrana yansırken Salgado’nun fotoğrafları, insanın kırılganlıklarını, direncini, acılarını, umudun izlerini taşıyor. Belgesel bu bağlamıyla yalnızca doğa ve insan arasındaki ilişkileri sorgulamakla kalmıyor, aynı zamanda izleyiciyi kendi dünyasına ve yaşadığı

çevreye daha derin bir sorumlulukla bakmaya davet ediyor.

Sonuç olarak *Toprağın Tuzu*, bireysel bir yaşam öyküsü olmanın ötesine geçerek insanlığın ortak hikâyesini anlatıyor. Salgado’nun eserleri belgesel boyunca izleyiciyi dünyanın dört bir yanındaki hayatlarla duygusal bir ortaklık kurmaya davet ediyor. Bu bağlantı hem estetik bir zevk hem de ahlaki bir sorumluluk duygusuyla harmanlanıyor. Sebastião Salgado’nun dediği gibi “Fotoğraf bir köprüdür; dünyadaki acıları, güzellikleri ve çelişkileri diğer insanlara taşıyan bir araçtır.” *Toprağın Tuzu*, bu köprüyü kurarak izleyiciyi düşünmeye, hissetmeye ve harekete geçmeye çağırıyor.

GEÇMİŞ ZAMANIN PEŞİNDE

FATMA ÜNSAL

Zamanı suçlamak kolay. Cevap veremeyeni suçlamak hep kolaydır zaten. Yüzleşme imkânımız olsaydı suçlamazdık. Farzımuhal zaman karşımıza geçip otursaydı. Hadi bakalım, ben ne etmişim anlat deseydi. Gözleri de olmadığından yüzüne bakamazdık cevabı ararken. Geçip gidenin arkasından onu tekrar görebilmek için ışıktutmak yaptığımız. Mümkün olmayınca da zamanı suçluyoruz.

Ama ben kimseyi suçlamayacağıma söz vererek ışığı tutuyorum. Şu fâni göze görebildiği kadarı kârdır. Annem toprak eliyor. Yanında başka anneler de var. Onlar da toprağı elekten geçiriyorlar. İçlerinden biri: "Buranın toprağı iyi. Yumuşak. Taşı tokacı az." diyor. Diğerleri cevaplamıyorlar ama işlerine devam ettiklerinden anlıyoruz ki onaylıyorlar onu. Toprak koyu kahve değil. Kırmızı ve kahverengi karışımı. Demir oksit oranı fazla demek ki, der şimdi bir coğrafyacı. Evet, demir oksit oranı fazla. Elenmiş toprakla doldurulmuş çuvallar sırtlanılıp taşınıyor evlere. Bunların bir kısmı bebekler için ayrılacak. Bebek ve toprak. Bir araya gelmemesini istediğimiz iki kelime olsa da burada toprak, bebek için kullanılacak. Sobanın fırınında ısıtılacak. Bu ısıtma işlemi için ayrı bir tepsisi bile olacak. Nefesin bile donduğu, suların bahar güneşine kadar akmamakta ısrar ettiği bu köylerde bebekler; teni yakmayacak kadar ısıtılmış bu topraklara belenecek. Belenecek ki hastalanmayacak. Yolları kar kapatacak. Sularsa nazlanacak akmak için. Dolayısıyla toprak kurtarıcı olacak.

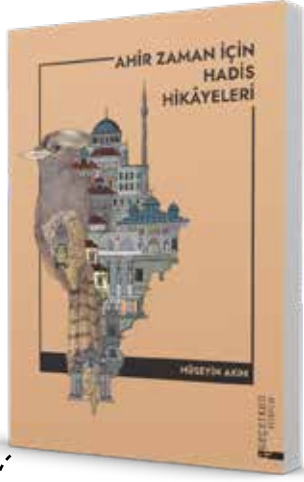
Toprağın kokusunu ancak yağmur yağarsa alır modern zamanın insanı. Ne acı. Onun kokusunu almanın tek yolu bu sanırlar. Sobada ısıtılmış toprağın kokusunu ciğerine tanıtmadan göçen kaç insan vardır? Bu araştırma konusu olamayacak kadar önemsiz. Güzellemesi yapılamayacak kadar içli. Çoğu, bebek ve toprak arasındaki bağlantıyı sadece içi ezilerek kurabilir. Hüzün bazen tek şık olduğunda ortaya çıkar. İkinci şık hüznü dağıtır. Öğrenmenin güzelliği de buradadır. Bu yazıdan sonra bebek ve toprak kelimelerini bir arada görürseniz annelerince ısıtılmış toprağı belenen soğuk dağ köylerinin kırmızı yanaklı bebekleri de gelsin aklınıza. Gülümseyin. Bu artık fersah fersah uzakta benden. Tuttuğum ışıkla annemin ve kardeşimin ellerini görüyorum. Saksı dibinde gördüğüm topraklar, bana toprak kokusu dolmuş odamızı hatırlatıyor. Kokmadan nasıl da durabiliyorlar nazlı ev bitkilerinin dibinde. Sulanınca bile kokmuyorlar. Hayır, zamanı da toprakları da suçlamayacağım. Ben koklayabileceğim en yoğun toprak kokusunu kokladım. Toprak o kadar bizdi ki toprak görünümlü olanları ondan ayırt edebiliyorum sadece.

Bahar gelip de havalar ısınınca annem arta kalan toprakla bir nevi depo olarak kullanılan evin alçak tavanlı bölümünü sıvardı. Suyla orta cıvıklıkta bir çamur hâline getirirdi toprağı. Kovalarla taşırdık. O da elleriyle sıvardı. En son ince bir tahtayla pürüzsüzleştirirdi sıvıdığı yerleri. Beni de tembihlerdi dokunma da düzgün kurusun diye. O çıkar çıkmaz sonradan göz göze gelince gülümsemek için illaki bir işaret bırakırdım. Toprak, ambarımıza temizlik malzemesi olarak da hizmet ederdi. Kardeşlerime hizmeti, tarlalarımızda çapalarımıza boyun eğmesi yetmezmiş gibi. Onun kokusu bana bu işlevinden dolayı badana kokusuna eş gibi de gelirdi. Evin diğer odalarını boyadıkları sentetik boyaların kokusu kafamı karıştırırdı ama. Hangisi gerçek örtücüydü acaba?

Bunun cevabını şimdilerde verebiliyorum. Zamanla kol kola girip kimdir dünyayı yenileyip duran? Bize yaşamının ve yeniden başlamanın fitilini ateşleten hizmetkâr. Kokusu buraları terk etse de varlığını kendi varlığımıza denk tuttuğumuz. Daha da ötesi, ondan gelmekle varlığımızın altını çizdiğimiz. Ona baksak tahammülü öğreniriz. Anadolu ambarlarında, bebek beşiklerinde evin içinde bile yaşar. Ölmez. Kokusu tutar, bizi adını koyamadığımız tanıdık bir hissin içine atar. Vesselam.

*"Sonra ansızın o hatıra karşımda beliriverdi. Bu tat, Combray'da pazar sabahları Leonie halamın günaydın demeye odasına gittiğimde, çayına ya da ıhlamuruna batırıp bana verdiği bir parça madlenin tadıydı."

Bu köşe, Marcel Proust'un *Geçmiş Zamanın Peşinde* adlı eserinden ilhamla hazırlanmıştır.

Geçerken
KİTAPLIK

Geçerken dergisi, kitaplığını kurmaya başladı! Dergimizin Geçerken Kitaplık olarak yayımladığı eserler güzel tasarımları ve zengin içerikleriyle edebiyat dünyasına renk katmaya hazırlanıyor. Kitaplığımızın ilk incilerinden *Ahir Zaman İçinde Hadis Hikâyeleri*, Hüseyin Akın tarafından kaleme alındı. On sekiz hikâye ile Hüseyin Akın bizleri bazen Adana'da pamuk tarlalarında çalıştırıyor bazen cami cemaatine katıyor bazen de bir karıncanın sırtına bindiriyor. Günümüzün debdebesinde hadislerle yolumuzu bulduğumuz ve kendi hikâyemizi okuduğumuz *Ahir Zaman İçinde Hadis Hikâyeleri*, sizin de kitaplığınıza güzel bir renk katacak.

**NE
HABER?**
Hazırlayan:
ELİF GÜL MAHUR SALI

Türkiye Yazarlar Birliği (TYB), 2024 yılının "Yazar, Fikir Adamı ve Sanatçı Ödülleri"ni açıkladı. Geçerken, "Yılın Dergisi" ödülüne layık görüldü. Hikâye ödülü Emine Altınkaynak'a, şiir ödülü Enes Talha Tüfekçi'ye, roman ödülü Güzide Ertürk'e, deneme ödülü Zeynep Merdan'a, edebî tenkit ödülü Ali Necip Erdoğan'a, araştırma ödülü ise Dr. Mehmet Bulut'a verildi.

Star gazetesi tarafından, usta şairin adını ve mirasını yaşatmak adına bu yıl on birinci kez düzenlenen Necip Fazıl Ödülleri'nin sahipleri belirlendi. Şiir dalında Furkan Çalışkan, Roman-hikâye dalında Naime Erkovan, fikir-araştırma dalında Dr. Mustafa Merter, ilk eser kategorisinde de Gülşen Funda ödüllerin sahibi oldu.

Balkanlardaki kardeş ülkemiz Bosna Hersek'in halk ezgileri olan Sevdalinka, Unesco Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi'ne alındı. Bir kişiye, mekâna ya da duyguya olan aşkı anlatan Sevdalinka, hüznü melodileriyle yüreklerle dokunuyor.

BRAIN ROT

Oxford University Press, her yıl olduğu gibi 2024 için de yılın kelimesini belirledi. 2024'ün kelimesi "brain rot" ilan edildi. Türkçe karşılığı "beyin çürümesi" olan kelime, önemsiz veya zorlayıcı olmayan materyallerin, özellikle de sosyal medyanın aşırı tüketimiyle zihinsel veya entelektüel gerileme olarak tanımlanıyor.

